

Economisch-Statistische Berichten

De recente ontwikkeling van
de werkloosheid

★
Dr. J. C. Ramaer

De Euromarkt - een opinie
Instellingen, buitentarief, vervoer en landbouw

★
Drs. W. H. Kemmers

Het fruitseizoen 1957-1958

★
W. N. de Blaey

Problemen bij invoering van een
kapitaalwinstbelasting

★
Dr. M. E. H. Camps

De economische perspectieven van
Zeeuws-Vlaanderen

★
Drs. J. C. Bottema en Drs. A. G. ter Hennepe

De Nederlandse industrie in het
tweede kwartaal van 1957

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

42e JAARGANG

No. 2096

WOENSDAG 28 AUGUSTUS 1957

- Pensioenregelingen
- Risico-herverzekering van pensioenfonds

EERSTE NEDERLANDSCHE

HOOFDKANTOOR:

JOHAN DE WITTLAAN 50 - 'S-GRAVENHAGE

TEL. 01700 - 51.43.51

POSTADRES: POSTBUS 5

OPLEIDING TOT BELASTINGCONSULENT

De Nederlandse Federatie van Belastingconsulenten (Bond en Instituut) organiseert mondelinge cursussen in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Deventer, Arnhem en Groningen.

Middelbare Schoolopleiding of gelijkwaardige ontwikkeling vereist.

Examens onder Rijkstoezicht.

Prospectus en aanmelding: Bachmanstraat 39, Den Haag, Telefoon 116914.

Het beheer van pensioenfonds

Beheerders van pensioenfonds dragen een grote verantwoordelijkheid. Hun taak wordt aanmerkelijk verlicht indien zij gebruik maken van de adviezen van ons gespecialiseerde

Bureau voor Pensioenfonds

DE TWENTSCHE BANK

Uw financiële raadsman

R. Mees & Zoonen

Bankiers en

Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage

Delft - Schiedam - Vlaardingen

Alblasserdam

*Beheer en administratie van vermogens
Executele en bewindvoering*

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-W.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B. fr. 400). Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H.A.M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

De recente ontwikkeling van de werkloosheid

Wij zijn in Nederland in de na-oorlogse jaren gewend geraakt aan een zeer laag werkloosheidspeil. Niettemin dragen de meesten onzer nog steeds het beeld van de massale werkloosheid in zich mee, dat de arbeidsmarkt in de dertiger jaren vertoonde. Het is dus niet te verwonderen, dat er een zekere ongerustheid ontstaat zodra het cijfer van de geregistreerde arbeidsreserve, zoals het thans heet, begint te stijgen en deze stijging zich enige tijd voortzet.

Ook thans zien wij een dergelijke ontwikkeling, en de vraag is dus in hoeverre er reden bestaat tot ongerustheid te dien aanzien. Voor de beantwoording van deze vraag moeten we er, in navolging van Beveridge in zijn „Unemployment in a free society”, aan herinneren, dat aan onze Westerse maatschappijvorm een zekere werkloosheid inherent is als gevolg van het feit, dat de arbeidsvoorziening van het bedrijfsleven grotendeels wordt beheerst door economische factoren. Zelfs in de meest gunstige economische situatie ontkomen wij niet aan het bestaan van seizoenwerkloosheid in de winter, aan de aanwezigheid van wrijvingswerkloosheid ¹⁾ en aan het feit, dat een aantal minder geschikte arbeidskrachten van werk is verstoken.

De Directie voor de Arbeidsvoorziening, aan wier publicaties de in de tabel vermelde cijfers zijn ontleend, raamt de omvang van deze normale, onvermijdelijke, toelaatbare of aanvaardbare werkloosheid, zoals deze door de verschillende auteurs wordt aangeduid, wat de mannen betreft op gemiddeld 65.000. Daarenboven was er in 1952 nog een omvangrijke conjunctuur- en structuurwerkloosheid, welke in 1956 geheel was verdwenen, respectievelijk belangrijk gereduceerd. Ook de eerste drie „normale” werkloosheidsvormen zijn echter in de laatste jaren aanmerkelijk in omvang afgenomen, waardoor de functie, welke met name de seizoen- en wrijvingsreserve in het economisch bestel vervullen, ernstig in het gedrang kwam. De geringe omvang, welke deze werkloosheidsvormen in 1956 nog hadden, illustreert duidelijk de overspanning van de arbeidsmarkt, waarvan de nadelen genoegzaam bekend zijn. Deze nadelen vormen blijkens de regeringsnota inzake de bestedingsbeperking één van de overwegingen, welke tot

¹⁾ Zie: H. P. M. Willebrands: „Wrijvingswerkloosheid”, in „E.-S.B.” van 7 november 1951.

de thans grotendeels van kracht zijnde restrictieve maatregelen hebben geleid.

Toch is de stijging van het werkloosheidsniveau, welke zich sinds het begin van dit jaar heeft afgetekend en die eind juli — na seizoencorrectie — rond 15.000 bedroeg, niet uitsluitend aan de bestedingsbeperking toe te schrijven. De sterk gestegen rentevoet op de kapitaalmarkt, welke de aan het rentegamma gebonden gemeenten veelal voor onoplosbare financieringsproblemen stelde, leidde tot een additionele verlaging van de overheidsbestedingen, hetgeen met name in bepaalde sectoren van de bouwnijverheid een vermindering van de werkgelegenheid teweeg bracht. Voorts waren de slechte bedrijfsresultaten van vorig jaar in de landbouw aanleiding tot een zuinige personeelspolitiek bij de diverse seizoenwerkzaamheden in de afgelopen maanden, terwijl de nachtvorstschade, vooral aan het fruit, eveneens een stuk werkgelegenheid voor seizoenarbeiders heeft doen wegvallen. Ten slotte zijn er de laatste tijd verschillende symptomen waar te nemen, die erop duiden, dat de hoogconjunctuur thans in een labiele fase is getreden, met alle psychologische effecten van dien, op de arbeidsmarkt o.a. tót uiting komend in een zekere terughoudendheid van het bedrijfsleven,

waar het het aannemen van personeel betreft.

De als gevolg van al deze factoren opgetreden verruiming van de arbeidsmarkt manifesteert zich o.a. in het feit, dat, blijkens de laatste twee kolommen van de tabel, de „normale” werkloosheidsvormen geleidelijk hun normale omvang gaan hernemen. Van het optreden van enige ontoelaatbare vorm van werkloosheid is zeker nog geen sprake; het vrij geringe en zeer moeilijk te bestrijden restant van de structuurwerkloosheid, dat deels als gevolg van incidentele oorzaken iets in omvang is toegenomen, kan hierbij gevoeglijk buiten beschouwing blijven. Waar in tal van sectoren van het bedrijfsleven momenteel van enige slapte nog vrijwel niets is te bespeuren, moet zeker de mogelijkheid niet uitgesloten worden geacht, dat de situatie zich op een wat hoger werkloosheidsniveau zal stabiliseren. Het is naar alle waarschijnlijkheid echter niet de bestedingsbeperking, maar de internationale conjunctuur, die hierbij van beslissende betekenis zal blijken.

Voorschoten.

L. J. NIESTEN.

Analyse van de geregistreerde arbeidsreserve van mannen

	Jaargemiddelde over		Stand per ultimo juli	
	1952	1956	1956	1957
Seizoenwerkloosheid	25.000	13.000	3.500	5.000
Wrijvingswerkloosheid	25.000	8.000	8.500	15.000
Werkl. van minder geschikten ..	15.000	9.000	8.000	10.000
Structuurwerkloosheid	32.000	7.000	6.000	7.000
Conjunctuurwerkloosheid	34.000	—	—	—
Totaal	131.000	37.000	26.000	37.000

INHOUD

	Blz.		Blz.
De recente ontwikkeling van de werkloosheid, door L. J. Niesten	687	Boekbesprekingen:	
De Euromarkt — een opinie; instellingen, buitentarief, vervoer en landbouw, door Dr. J. C. Ramaer	688	Vennootschappen, Verenigingen en Stichtingen, bespr. door Mr. F. J. Brevet	701
Het fruitseizoen 1957-1958, door Drs. W. H. Kemmers	693	Nederlands Verkeersinstituut: Enkele richtsnoeren voor het stedelijk verkeersbeleid, bespr. door Drs. L. H. Klaassen	702
Problemen bij invoering van een kapitaalwinstbelasting, door W. N. de Blaey	695	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brezet	702
De economische perspectieven van Zeeuws-Vlaanderen, door Dr. M. E. H. Camps	697	Notities:	
De Nederlandse industrie in het tweede kwartaal van 1957, door Drs. J. C. Bottema en Drs. A. G. ter Hennepe	699	Duitse investeringen in het buitenland	692
		Statistieken	703

Schrijver betreurt, dat het verdrag niet meer doelbewust een koers naar een werkelijk democratisch gecontroleerd Europees gezag uitzet. Het zal dan ook nodig zijn om tot een nadere uitwerking te komen. T.a.v. het buitentarief constateert schrijver dat het volgens ruwe indicaties waarschijnlijker is, dat er voor de gemeenschap als geheel op den duur sprake zal zijn van een netto „trade creating” effect dan dat ongunstige gevolgen zullen optreden. Het verdrag wordt op transportgebied met recht een „raamverdrag” genoemd; het laat nog veel aan interpretatie en uitvoering over. De strijd tussen de twee bestaande opvattingen op dit gebied is dus allerminst beslecht. Ook op landbouwgebied staan protectionisten tegenover de progressieve groepering; beide laten bezorgde geluiden horen, of omdat het verdrag te weinig garanties biedt tegen protectionisme, of omdat het aanknopingspunten voor een progressief beleid geeft.

De instellingen.

Ofschoon er zowel uitvoerende als controlerende gemeenschappelijke instellingen zijn voorzien, is er nochtans sprake van een inconsistentie. De Commissie die is voorzien, beschikt in feite hoofdzakelijk over adviserende bevoegdheden (ofschoon artikel 155 wel in beginsel stelt dat de Commissie „een eigen beslissingsbevoegdheid” heeft, die op een aantal punten inderdaad bestaat). De Raad van Ministers beschikt over de beslissingsbevoegdheid op de meeste belangrijke terreinen. Dit in aanmerking nemend zou dus dit laatste lichaam, de verantwoordelijkheid voor gemeenschappelijke beleidsdaden moeten dragen. Tot het dragen van die verantwoordelijkheid is de Raad als zodanig echter niet in staat. Immers, hij bestaat uit een aantal nationale ministers, die ieder voor zich constitutioneel verantwoordelijk zijn tegenover een nationaal parlement. Als collectiviteit kunnen de ministers dus nooit ook nog eens verantwoordelijk zijn op Europees niveau tegenover de Assemblée. In dat geval zou de Assemblée nl. deze Raad van nationale ministers moeten kunnen ontslaan en dat zou een wel zeer merkwaardige situatie zijn. Volgens de bepalingen van het verdrag kan dan ook alleen de Commissie door de Assemblée worden ontslagen. In de structuur, zoals deze door het verdrag is voorzien, heeft de Commissie echter onvoldoende gezagsbevoegdheden om het beleid te effectueren. Strikt genomen kan de Commissie dus moeilijk de volle verantwoordelijkheid dragen voor het beleid. De inconsistentie kan daarom maar op één manier worden opgelost: de Commissie zal meer bevoegdheden moeten krijgen, wil er althans een Europees democratisch bestel met regeerkracht tot stand komen.

Men kan de bepalingen van het verdrag wel zien als een anticipatie op de ontwikkeling in zojuist genoemde zin. Om te beginnen is uitdrukkelijk de verantwoordelijkheid van de Commissie tegenover de Assemblée gesteld. Voorts spreekt artikel 155 van „eigen beslissingsbevoegdheid” van de Commissie, terwijl wijziging van voorstellen van de Commissie in de Raad slechts met algemene stemmen mogelijk is. Dit zijn bepalingen, die zeker mogelijkheden inhouden om op den duur het gezag van de Commissie te versterken. Het voorzien van een ontwikkeling blijkt nog duidelijker uit het feit dat het aantal beslissingen, dat de

De Euromarkt - een opinie Instellingen, buitentarief, vervoer en landbouw

Raad met unanimitéit over voorstellen van de Commissie neemt, in de loop van de overgangperiode steeds meer plaats maakt voor beslissingen, genomen met gekwalificeerde meerderheid. Wij menen het nochtans te moeten betreuren, dat het verdrag niet meer doelbewust een koers naar een werkelijk democratisch gecontroleerd Europees gezag uitzet.

Het zal dan ook nodig zijn om gedurende de overgangperiode tot een nadere uitwerking te komen. Daarbij zal van opgedane ervaring goed gebruik gemaakt kunnen worden. Deze ontwikkeling is naar onze mening even noodzakelijk als onafwendbaar. Met het groeiproces naar de Euromarkt zal immers de rol van de Commissie welhaast onvermijdelijk steeds belangrijker worden, omdat alleen deze zich „full time” bezighoudt met de ingewikkelde problematiek van de integratie.

Het buitentarief.

Algemeen wordt ten aanzien van de overeengekomen buitentarieven het bezwaar geuit, dat deze te hoog zouden zijn. Het gevolg zou zijn „trade diversion”, die voor een deel de voordelen, behaald met het opruimen van de onderlinge belemmeringen, weer teniet zou doen. Van Beneluxstandpunt bezien is bovenstaande stelling juist: vele overeengekomen buitentarieven liggen hoger dan de Benelux-tarieven (die tot de laagste ter wereld behoren). Tevens moet echter worden opgemerkt, dat de mogelijkheden tot verzachting van de gevolgen aanzienlijk zijn. Allereerst moet de mogelijkheid van de tariefcontingenten worden genoemd. Deze kunnen worden verleend, wanneer wordt aangetoond dat de voorziening met de betreffende produkten „steeds voor een belangrijk deel afhankelijk is geweest van invoer uit derde landen” (lijsten B, C en D), of wanneer „een wijziging in de voorzieningsbronnen of een onvoldoende voorziening binnen de Gemeenschap nadelige gevolgen voor de verwerkende industrieën van de betrokken lid-staat zouden kunnen meebrengen” (lijsten E en G). Wat betreft de veredelingsindustrie, die naar derde landen exporteert, kan worden gewezen op de mogelijkheid tot restitutie van tarieven, wanneer geïmporteerde produkten worden verwerkt in artikelen die worden geëxporteerd naar derde landen.

Meermalen hoort men stellen, dat het buitentarief niet alleen nadelig is voor Benelux omdat het hoger ligt dan het Benelux-tarief, maar ook omdat de Benelux-landen sterker op derde landen georiënteerd zouden zijn dan de andere E.E.G.-landen. Zoals de hieronder gegeven percentages aantonen, is het omgekeerde echter waar.

Structuur van in- en uitvoer van de E.E.G.-landen in 1955 a)
(in pCt. van de totale invoer, resp. uitvoer)

	INVOER			UITVOER		
	E.E.G.	Andere West-europese landen	Overzeese landen en gebieden van Europese staten b)	E.E.G.	Andere West-europese landen	Overzeese landen en gebieden van Europese staten b)
Nederland	43	15	3	38	23	4
B.L.E.U.	43	15	9	45	19	6
Frankrijk	27	11	26	24	19	30
Duitsland	27	23	4	29	33	2
Italië	25	20	3	23	32	3

a) De percentages werden berekend uit de handelstatistieken, afgedrukt in het „Economic Survey of Europe in 1956” van de E.C.E.

b) Bij deze landen en gebieden zijn niet gerekend die, welke behoren tot het overzeese sterlinggebied. Praktisch gesproken zijn dit dus de gebieden, welke bij de associatie met de E.E.G. zijn betrokken.

Het handelsverkeer van de Benelux-landen blijkt het sterkst op de E.E.G. te zijn geconcentreerd. De oriëntering van Frankrijk op de overzeese landen valt ook op. Ten slotte blijkt, dat, in het geval de vrijhandelszone inderdaad alle handel en alle Westeuropese landen gaat omvatten, Duitsland en Italië hierbij het meeste belang hebben (als men althans uitgaat van de huidige structuur, die ongetwijfeld als gevolg van E.E.G. en Vrijhandelszone sterk zal veranderen). Zou de vrijhandelszone op verzoek van het Verenigd Koninkrijk de categorieën „food, beverages and tobacco” (S.I.T.C., sections 0 and 1) niet omvatten, dan zou dit de zone voor Nederland belangrijk minder interessant maken. In dat geval zou ca. één-vierde van de 23 pCt. uitvoer niet „meedoen” terwijl ook een klein deel van de import niet vrij zou worden ¹⁾.

Welke zijn de verdere kansen op vermindering van de nadelige invloed van te hoge buitentarieven, die ca. 60 pCt. van de invoer der Benelux-landen ondervindt? Wij noemden reeds de vrijhandelszone, die het percentage van 60 kan terugbrengen op ca. 45 (als zij wèrkelijk een vrijhandelszone wordt). Het losser worden van de banden met de overzeese landen in de toekomst, zal aan een aantal hoge tarieven de bestaansgrond ontnemen. Wij denken hierbij bijv. aan bananen (20 pCt., Benelux-tarief 15 pCt.), koffie (16 pCt. Benelux-tarief tot 5 pCt.), cacao-bonen (9 pCt., Benelux-tarief 0 pCt.). De druk van handelspartners van de E.E.G. — in samenwerking met groeperingen die binnen de Euro-markt naar tariefverlagingen streven — kan ook enige uitwerking hebben. Aldus kunnen concessies worden verkregen van landen overzee, waaronder een aantal die steeds protectionistischer worden. Zo beschouwd hebben de hoge posten van het buitenrecht één potentieel voordeel: zij kunnen andere landen in de wereld ertoe brengen, in overleg met de E.E.G. hun rechten te verlagen.

Tot slot enige opmerkingen over de vraag of het buiten-

¹⁾ In dit verband menen wij er op te moeten wijzen (dit gebeurt te weinig), dat een vrijhandelszone zonder landbouwproducten voor landen als Denemarken, Griekenland en Turkije zeer nadelig zal zijn. Meer dan de helft van de export van deze landen valt immers in de genoemde categorie, terwijl de import overwegend uit industriële producten bestaat. Vooral tegenover armoedige landen als Griekenland en Turkije is een dergelijke discriminatie onaanvaardbaar.

tarief leidt tot „trade-diversion”, bezien vanuit het standpunt van de E.E.G. als geheel. Wij menen dit, evenals „The Times” in een artikel in het nummer van 1 mei jl., ten sterkste te moeten betwijfelen. De tarieven van Italië en Frankrijk liggen thans over het algemeen vrij aanzienlijk hoger dan de gemeenschappelijke tarieven. Het produktie-apparaat van deze landen zal dus de gunstige gevolgen van „trade creation” ondervinden. Voor Duitsland zal het buitentarief — over de gehele linie bezien — weinig „trade creation” of „trade diversion” tot gevolg hebben. Voor de Benelux-landen zal „trade diversion” optreden. Meet men de produktiecapaciteit van ieder van de landen af naar hun bruto-nationaal produkt, dan kan men de volgende opstelling maken:

	Bruto nationaal produkt 1955 (miljoenen dollars)	Percentage van de totale produktiecapaciteit der E.E.G.
Nederland	7.650	6,2
B.L.E.U.	9.590	7,6
Duitsland	38.940	31,0
Frankrijk	47.650	38,0
Italië	21.650	17,2
Totaal E.E.G.	125.480	100,0

Volgens bovenstaande gegevens, ontleend aan O.E.E.C.-statistieken, zou dus 55 pCt. van de produktiecapaciteit der E.E.G. de gunstige gevolgen van „trade creation” ondergaan; 31 pCt. zou geen (of althans zeer geringe) ongunstige invloeden ondervinden, terwijl 13,8 pCt. van de produktiecapaciteit nadelige gevolgen zou ondervinden. Zou het buitentarief voor de gemeenschap als geheel nadelig blijken te zijn, dan zouden de nadelige gevolgen, door ca. 14 pCt. van het produktieapparaat ondervonden, groter moeten zijn dan de gunstige gevolgen voor 55 pCt. van het produktieapparaat. Dit lijkt ons weinig waarschijnlijk. Volgens deze ruwe indicaties is het waarschijnlijker, dat er voor de gemeenschap als geheel op den duur sprake kan zijn van een netto „trade creating” effect als gevolg van de gemeenschappelijke buitentarieven.

Bij deze beschouwing zagen wij nog af van het feit, dat de gemeenschappelijke kwantitatieve belemmeringen tegenover derde landen, vermoedelijk geringer zullen zijn dan thans het geval is. Het zal immers zeer moeilijk zijn om voor de gemeenschap als geheel bepaalde kwantitatieve restricties effectief in werking te stellen. Deze moeilijkheden zullen in het algemeen een tendens doen ontstaan in de richting van zo min mogelijk contingenteringen. Hiermee zou dan tevens voldaan worden aan een in het verdrag gestelde verplichting (zie art. 110 en art. 111, lid 5).

Kortom: bezien vanuit het standpunt van de E.E.G. als geheel is er grote kans op minder belemmeringen voor het handelsverkeer met derde landen dan thans het geval is.

Het vervoer.

Op het gebied van vervoersvraagstukken staan in Europa twee opinies tegenover elkaar.

De opvatting die in Nederland veel wordt onderschreven, stelt dat de exploitatie van het transport zoveel mogelijk op rentabiliteitsbasis dient te geschieden, dat de tariefpolitiek moet zijn gebaseerd op kosten en marktverhoudingen en dat er sprake dient te zijn van vrijheid van keuze voor verladers. Kortom: de transportsector is een zelfstandige en gelijkwaardige tak van produktie.

De bovengenoemde opvatting is in de andere E.E.G.-landen minder sterk vertegenwoordigd. Daar overheerst de opvatting die de vervoerssector aan een aantal regelingen

wil onderwerpen, die mede ten doel hebben het vervoer tot instrument van economische politiek te maken (beïnvloeding van industriële vestigingen en bevoordeling van minder draagkrachtigen door speciale tarieven etc.). Ofschoon het woord weinig duidelijk is, hoort men in dit verband wel spreken over „gemeinwirtschaftliche” vervoerspolitiek. In het kader van een dergelijke vervoerspolitiek past het fixeren van tarieven van overheidswege en het streven naar publikatieplicht (voóraf) van transporttarieven. Het kan helaas niet worden gezegd, dat dergelijke maatregelen hebben geleid tot een economischer exploitatie van de spoorwegen. Euvelen als een irrationeel tariefbeleid (o.a. te ver doorgevoerde ad valorem tarifiering en relatief te lage passagierstarieven), het in exploitatie houden van onrendabele lijnen en een onvoldoende benutting van rollend materieel blijven voortbestaan. Vaak spelen politieke factoren een rol en worden de spoorwegen uit dien hoofde belemmerd in hun bewegingsvrijheid.

Het verdrag wordt op transportgebied met recht een „raamverdrag” genoemd; het laat nog veel aan interpretatie en uitvoering over. De strijd tussen de twee opvattingen is dus allerminst beslecht. Dit blijkt ook wel duidelijk: voorstanders van beide opinies geven uiting aan gemengde gevoelens²⁾.

Het lijkt nuttig om de voornaamste zekerheden (ofschoon deze zeker niet altijd absoluut zijn) die het verdrag brengt, bij de beoordeling op te sommen. Daarbij kunnen nadelige en voordelige zekerheden worden onderscheiden. De nadelige zekerheden zijn dan die welke een continueren van protectie en inefficiency mogelijk maken.

Tot de nadelige zekerheden behoort allereerst de bepaling dat steunmaatregelen i.v.m. „coördinatie” en het begrip „openbare dienst” zijn toegestaan (art. 77). Voorts is er de bepaling over de door de politieke deling van Duitsland benadeelde streken (art. 82). Deze artikelen openen de mogelijkheid om grote stukken protectionisme te doen voortbestaan. Aan het beleid van de Europese organen zal het liggen hoe groot deze stukken zullen zijn. Het beginsel dat „elke in het kader van dit verdrag genomen maatregel op het gebied der vrachtprijzen en vervoersvoorwaarden moet rekening houden met de economische toestand van de vervoersondernemers” (art. 78), kan worden aangewend in de goede richting. Hetzelfde geldt voor de woorden „het vrije verkeer van diensten op het gebied van het vervoer” (art. 61) en artikel 74, waarop wij hieronder terug komen.

Als eerste voordelige zekerheid kan het feit worden genoemd, dat het vervoer in principe is gelijkgesteld met andere bedrijfstakken en dat de vervoersintegratie als zodanig in het programma is opgenomen. Art. 74 stelt dan

²⁾ In de „Deutsche Verkehrs-Zeitung” trof men in de laatste maanden vele artikelen aan — zowel van „protectionisten” als van aanhangers van de opvatting die in Nederland overheerst. Een redactioneel artikel van 16 maart vreest „Europaischen Dirigismus”. Verkeerssenator Plate vreest het ergste voor het „gemeinwirtschaftliche Tarifsystem” van de Bundesbahn na de tweede etappe, gezien art. 75-3. Dr. Hay wijst in hetzelfde nummer (23 mei) op de noodzaak van „Auflockerung im eigenen Hause”, wanneer hij spreekt over de noodzaak om als aanpassing aan de Euromarkt het ingrijpen te verminderen. Dr. Kolath spreekt zich in dezelfde geest uit in het nummer van 23 mei. In een artikel in „La Vie des Transports” van 13 april wordt er met klem op gewezen, dat Europa niet dezelfde fouten moet gaan maken als Frankrijk. De opvattingen, die in Nederland overheersen blijken dus ook in de andere 5 landen aanhangers te hebben. De actie voor een progressief Europees transportbeleid zal dan ook moeten worden georganiseerd door alle aanhangers in de E.E.G. te organiseren in een krachtige „pressure group”.

ook dat „de doelstellingen van het verdrag” moeten worden nagestreefd „in het kader van een gemeenschappelijk vervoerbeleid”. Dit principe is grotendeels dank zij het optreden van de Nederlandse delegatie in het verdrag opgenomen. Zou dit niet zijn gelukt, dan zou het transport — evenals in de K.S.G. — een nationale zaak zijn gebleven, behoudens enige controle op non-discriminatie en subsidies. In dat geval had het protectionisme — evenals thans — praktisch onbeperkt vrij baan gekregen. Art. 75-b erkent dat regels moeten worden bepaald over „de voorwaarden waaronder vervoerondernemers worden toegelaten tot nationaal vervoer in een Lid-Staat waarin zij niet woonachtig zijn”. Hiermee is een uitgangspunt verkregen voor het streven naar meer vrijheid in de vervoerssector. Op den duur kan een regime groeien, dat niet meer a priori uitgaat van het bestaan van grenzen. Als tweede zekerheid in voordelige zin kan het discriminatieverbod worden genoemd, dat zodanig is gedefinieerd, dat het op afzonderlijke bedrijven slaat (art. 79-1). Hiermee is in ieder geval voorkomen dat op grond van de eis van non-discriminatie de landen zouden worden gedwongen tot publikatie en fixering van tarieven. Overigens zullen er nog genoeg harde noten moeten worden gekraakt over de non-discriminatie.

Een derde voordelige zekerheid is, dat art. 80-1 steun of bescherming door middel van transportondernemingen uitdrukkelijk verbiedt. Ofschoon uitzonderingen zijn opgenomen (bijv. art. 82) of de mogelijkheid daartoe is opengelaten (art. 80-2), mag hier toch van een belangrijk winstpunt worden gesproken. Art. 81 bepaalt dat voor grensoverschrijdingen geen hogere heffingen worden gerekend dan nodig ter dekking van de kosten ervan. Voorts zal men geleidelijk streven naar een verlaging van die kosten. Ook dit is een positief punt, zij het van minder belang dan men misschien oppervlakkig zou denken. Een vijfde, zeer belangrijke voordelige zekerheid verschafft de „standstill”-bepaling van art. 76 (d.w.z. voór het tot stand komen van een gemeenschappelijk beleid mogen de staten geen maatregelen nemen die direct of indirect in hun uitwerking minder gunstig zijn voor de vervoerders van de andere vijf landen).

Het aantal overgebleven onzekerheden is, zoals te begrijpen valt, groot. Nog steeds moet men beducht blijven voor de publikatieplicht: de reeds binnen de E.G.K.S. aan de gang zijnde strijd moet worden doorgestreden op een breder front. Binnen twee jaar na het in werking treden van het verdrag moet de Raad met gekwalificeerde meerderheid bepalingen vaststellen die discriminatie moeten voorkomen. Via beslissingen, genomen in de E.G.K.S., zou de publikatieplicht toch nog aan de orde kunnen komen. Bij de vaststelling van het vervoerbeleid blijft in het ergste geval altijd verweer mogelijk op grond van art. 75-3, waarin staat dat het vaststellen van bepalingen die werkgelegenheid, levensstandaard en gebruik van het vervoersapparaat in ernstig gevaar brengen, eenparig moet geschieden door de Raad.

Bij het overzien van dit hoofdstuk menen wij te moeten stellen, dat het — althans wanneer men de eis stelt, dat de vervoersintegratie de transportsector van de Europese economie efficiënter moet maken — een zwak hoofdstuk is. Er kunnen nog teveel heilige huisjes worden gespaard. Er zijn echter anderzijds voldoende aangrijpingspunten voor een op efficiencyverhoging gericht beleid. Het verdient daarom aanbeveling de vooruitstrevende elementen in de E.E.G. te organiseren, opdat deze nationale overheden en

Europese organen onder druk kunnen zetten. De strijd die thans aanvangt moet in ieder geval niet langer worden uitgesteld; dat heeft niet alleen geen zin, maar daarvoor ontbreekt Europa de tijd. Tevens lijkt het nuttig de onderlinge „technical assistance” van de spoorwegen te intensiveren en deze transportondernemingen vrijer te laten hun tariefstructuur aan te passen bij de nieuwe concurrentieverhoudingen, zoals die o.a. door de opkomst van het wegvervoer zijn geschapen. Laat men ook bedenken dat het helpen van door het IJzeren Gordijn benadeelde streken en arme gebieden beter kan geschieden in het kader van gemeenschappelijke ontwikkelingsprogramma's, dan via speciale vervoerstarieven. Deze immers voorkomen hoogstens een achteruitgang, maar zijn meestal onvoldoende om vooruitgang en verbetering tot stand te doen komen.

Zal de E.E.G. voor de Nederlandse vervoerssector nadelig brengen? Valt het beleid protectionistisch uit, dan dreigt de verdere groei te worden geremd — echter minder dan in een verbrokken Europa en zeker minder dan in het geval, dat Nederland buiten de E.E.G. blijft staan. Vrees voor achteruitgang van de Nederlandse positie door de Euromarkt lijkt ons bepaald misplaatst, daartegen kan worden gewaakt door gebruikmaking van dezelfde bepalingen, die dienen ter bescherming van (inefficiënte) heilige huisjes en een bepaling als art. 76. De Euromarkt zal de economische ontwikkeling en dus ook de groei van de vervoerssector stimuleren. De kans op belangrijke voordelen voor Nederland lijkt ons daarom groot.

De landbouw.

Ook op dit gebied staan protectionistisch ingestelden, die stabiliteit en „redelijk inkomen” laten prevaleren boven structuurverbetering en efficiency, tegenover de progressieve groepering. De laatste groep bestaat grotendeels uit personen in takken van landbouw, die voor exportmarkten moeten werken. In Nederland en Italië is deze richting vermoedelijk het sterkst vertegenwoordigd (men moet de protectionistische tendensen in Nederland overigens niet onderschatten). Ook in Duitsland begint de laatste jaren een frisse wind te waaien: het „Grüne Plan” heeft structuurverbetering ten doel en beoogt o.a. de Duitse landbouw straks „klaar” te hebben voor de Euromarkt.

Wij zullen dit onderdeel van het verdrag overigens zeer

summier behandelen ³⁾. Ook nu kunnen nadelige en voordelige zekerheden tegenover elkaar worden gesteld.

Als eerste nadelige zekerheid noemen wij het laat tot stand komen van een gemeenschappelijk landbouwbeleid, doordat gedurende de eerste twee etappes voorgestelde marktregelingen in de Raad van Ministers met algemene stemmen moeten worden goedgekeurd. De praktijk moet uitwijzen hoe groot dit nadeel zal blijken te zijn.

In de tweede plaats dreigt protectionisme door de bepaling dat nationale overheden aanvankelijk autonoom minimum-prijzen kunnen vaststellen. Het is gunstig dat een toenemende gemeenschapscontrole is voorzien („objectieve criteria” moeten worden vastgesteld).

Als derde nadelige zekerheid kunnen de contracten op lange termijn worden genoemd. Deze maken het continueren van productie tegen hoge kosten binnen de E.E.G. mogelijk (het gaat hier in feite om Franse tarwe en suiker). De bepaling dat met „traditionele handelsstromen” rekening moet worden gehouden, betekent dat de aankopen op de wereldmarkten niet behoeven te verminderen. Voorts moet de eis van wederkerigheid in acht worden genomen. Aan deze eis zal speciaal in het geval van Nederlands-Franse contracten moeilijk kunnen worden voldaan, omdat ons land weinig stapelproducten exporteert. Het feit dat de vast te stellen hoeveelheden aanvankelijk moeten uitgaan van de verhandelde hoeveelheden in 1955/56 en 1957, opent eveneens een mogelijkheid om deze georganiseerde „trade diversion” te beperken ⁴⁾. Ten slotte is de onderhandelingspositie van de afnemers ook tegenover Frankrijk sterk, omdat de Duitse en Nederlandse belangen parallel lopen. Door dit alles is de waarschijnlijkheid groot dat de contracten in de praktijk geen grote omvang zullen gaan krijgen, terwijl de hogere kosten grotendeels ten laste van Frankrijk zullen blijven komen.

Van de voordelige zekerheden noemen wij in de eerste plaats het feit, dat aan het eind van de overgangperiode een gemeenschappelijk landbouwbeleid tot stand gekomen

³⁾ Over het onderwerp „De Euromarkt en de landbouw” zal nl. binnenkort in dit blad een tweetal artikelen verschijnen van de hand van Drs. W. le Mair. - Red.

⁴⁾ In de jaren 1954/55 en 1956 betrof Nederland van zijn totale tarwe- en voedergraneninvoer resp. 6 pCt. en 1 pCt. uit Frankrijk. Voor de jaren 1955/56 en 1957 kunnen deze percentages wat anders uitvallen, maar het verschil zal niet groot zijn.

(Advertentie)

BLOEMERS & Co.

ROTTERDAM

2E WESTEWAGENHOF 1
TELEFOON 120223 (K 1800)

POSTBUS 65

KEIZERSGRACHT 814
AMSTERDAM - TEL. 64793 (K 20)

BEDRIJFSVERZEKERING

Duitse investeringen in het buitenland

West-Duitsland exporteert tegenwoordig jaarlijks voor ongeveer £ 50 mln. aan kapitaal, een bedrag, dat — aldus „The Financial Times” van 29 juli jl. — neerkomt op één kwart van de Britse kapitaaluitvoer en op slechts 10 à 12 pCt. van Duitslands jaarlijks overschot op de goederen- en dienstenrekening. De geografische spreiding van de Duitse na-oorlogse investeringen in het buitenland blijkt uit de volgende cijfers:

Latijns-Amerika	£ 44 mln.	Afrika	£ 8 mln.
Europa	£ 43 „	Azië	£ 6 „
Canada	£ 19 „	Australië	£ 1 „
Verenigde Staten	£ 15 „		

De voornaamste bedrijfstakken, waarop de Duitse investeringen zich richten zijn: staalindustrie (inclusief mijnbouw) £ 26 mln.; chemische industrie £ 18 mln.; elektrotechnische industrie £ 15 mln.; machinebouw £ 10 mln. en automobielenindustrie £ 8 mln. Het patroon van de Duitse investeringen blijkt ook duidelijk uit drie recente transacties nl.: die van Siemens met de International Finance Corporation tot oprichting van een fabriek van zwaar elektrotechnisch materiaal in Brazilië; de vorming van het Fort Gouraud mijnbouw consortium en de samenwerking met Noordamerikaanse belangen in Canadese ondernemingen tot winning van erts en fabricage van stalen buizen. In tegenstelling tot voor de oorlog werken de Duitsers thans samen met andere nationaliteiten, bijv. in het in Centraal-Afrika gelegen Fort Gouraud project tot exploitatie van minstens 120 mln. ton 68 pCt.-ijzererts, waarin zij slechts deelnemen voor 10 pCt. en de Fransen en Engelsen voor resp. 50 en 20 pCt.

Bij de samenwerking tussen Siemens en de International Finance Corporation in Brazilië verstrekt de laatste \$ 2 mln. tegen 6 pCt. converteerbare obligaties terwijl Siemens zelf \$ 8,5 mln. fourneert. Dit is reeds de tweede fabriek van Siemens in Brazilië. In de rij der landen waar de Duitsers de laatste 5 jaar investeringen hebben verricht staat Brazilië bovenaan met £ 35 mln., gevolgd door Canada met £ 19 mln. Dit is te verklaren uit het feit dat de Duitsers de voorkeur geven aan landen die bereid zijn de veiligheid van de investeringen te garanderen. Andere Duitse ondernemingen die investeringen verrichten in Brazilië zijn: A.E.G., Mannesmann, Volkswagen, Bayer, Badische Anilin und Soda Fabrik, Hoechst, Bosch, Daimler-Mercedes, doch ook kleinere industrieën als Eau de Cologne 4711. In Canada zijn de investeringen van Mannesmann zeer aanzienlijk, daarna komen die van Phoenix-Rheinrohr.

moet zijn (art. 40). De grondslag hiervoor wordt gelegd door voorstellen van de Europese Commissie; niet door intergouvernementeel overleg dus. Dit laatste is vooral belangrijk, temeer daar de Raad voorstellen van de Commissie slechts met unanimiteit kan wijzigen en op den duur steeds

meer voorstellen voor goedkeuring slechts een gekwalificeerde meerderheid behoeven.

In de tweede plaats kan de bepaling worden genoemd, dat minimum-prijzenstelsels een uitbreiding van het handelsverkeer niet in de weg dienen te staan (art. 44-2). Hiermee is 45 pCt. van de huidige Nederlandse agrarische export zeker gesteld ⁵⁾.

In de derde plaats houdt de algemene regel der tariefcontingenten de zekerheid in, dat een belangrijk deel van de prijs- en kostenverhogende werking van te hoge buitentarieven kan worden vermeden. Op Frankrijk na zijn alle E.E.G.-landen belangrijke importeurs van granen. Er zullen dus zeker aanzienlijke tariefcontingenten tot stand komen. De grote afhankelijkheid van invoer van buiten zal een sterke tendentie tegen agrarisch protectionisme betekenen. Men zal immers represaillemaatregelen van derde landen (die ook de industriële export kunnen treffen) moeten vermijden.

Ten slotte kan als voordelige zekerheid worden genoemd: de mogelijkheid tot restitutie van buitenrechten, betaald op grondstoffen en goederen die worden ingevoerd om te worden verwerkt in exportprodukten voor derde landen.

Hiermee zijn de voornaamste zekerheden in het kort tegenover elkaar gesteld. Het hoofdstuk biedt te weinig garanties tegen protectionisme. Anderzijds zijn er voldoende aanknopingspunten voor een vooruitstrevend beleid. Zowel protectionisten als progressieven laten dan ook bezorgde geluiden horen. Er zijn zeker mogelijkheden om tendenties tot prijsstijgingen tegen te gaan, hetgeen voor de Nederlandse export naar derde landen van belang is ⁶⁾.

Voor Nederland valt deelneming ongetwijfeld verre te prefereren boven niet-deelneming. Ons land zal zijn afzet op de Euromarkt op den duur zien stijgen tegen prijzen die gunstig kunnen zijn. Nederlandse deelneming betekent bovendien een hard nodige versterking van de progressieve krachten in de E.E.G.-landbouwsector. Mocht onze afzet op derde markten dalen, dan zal zulks worden gecompenseerd door een verruiming ervan binnen de E.E.G. Bij niet-deelneming zou Nederland buiten een groep komen te liggen, die agrarisch zeker protectionistisch zou worden, met alle gevolgen van dien voor ca. de helft van zijn landbouwexport. In dat geval zou afzetverruiming naar derde landen hoogstwaarschijnlijk in het geheel geen compensatie bieden. Nederlandse deelneming aan de E.E.G. maakt de kans op een vrijhandelszone met landbouw ten slotte groter, omdat Nederland dan het E.E.G.-standpunt kan beïnvloeden. Naar de stem van een alleenstaand Nederland zou men misschien nog wel beleefd luisteren, maar meer ook niet....

⁵⁾s-Gravenhage.

Dr. J. C. RAMAER.

⁵⁾ De structuur van de Nederlandse agrarische export in 1955 was als volgt:

naar Duitsland	24,6 pCt.
naar andere E.E.G.-landen	20,8 pCt.
naar Ver. Koninkrijk	18,0 pCt.
naar overige O.E.E.C.-landen	7,6 pCt.
naar overz. gebieden O.E.E.C.-landen	8,7 pCt.
naar overige landen	20,3 pCt.

Bron: „Europa zielt auf Zollfrei” (Nederlands-Duitse Kamer van Koophandel).

⁶⁾ Men vergeet overigens niet, dat de goedkoopte in Nederland voor een deel schijn-goedkoopte is, die berust op subsidies aan boeren en consumenten en op zijn beurt andere landen tot protectie brengt. Men zie o.a. „De landbouw in de Europese Markt” in de N.R.C. van 17 en 24 April 1957.

Als gevolg van een enorme schaarste, veroorzaakt door een misoogst, liggen de prijzen die voor het fruit worden gevraagd abnormaal hoog, terwijl te zelfder tijd door de fruittelers wordt aangedrongen op speciale overheidsmaatregelen om een dreigende financiële noodtoestand te vermijden. Schrijver schetst de prijsvorming bij het fruit; op de Westeuropese fruitmarkt bestaat een grote mate van volledige mededinging. De ontwikkeling sedert 1950 werd enerzijds beïnvloed door handelspolitieke maatregelen, anderzijds door de vergrote vraag en het toenemende aanbod. De ongunstige weersomstandigheden die dit jaar de Nederlandse fruitteelt hebben getroffen, hebben ook hun gevolgen gehad in de buitenlandse fruitcentra, waardoor in West-Europa een grote schaarste aan appels zal ontstaan. Te hopen is dat inmiddels de Nederlandse telers op de een of andere wijze in staat zullen zijn deze ernstige slag op te vangen.

De laatste tijd zijn ten aanzien van het fruit twee verschijnselen waar te nemen, die ook buiten de grenzen van de fruitsector belangstelling ondervinden. De prijzen die in de winkels voor het fruit worden gevraagd liggen abnormaal hoog. Te zelfder tijd wordt door de fruittelers aangedrongen op speciale overheidsmaatregelen om een dreigende financiële noodtoestand te vermijden. Deze twee feiten lijken ogenschijnlijk met elkaar in strijd te zijn. Indien men echter bedenkt dat de hoge prijzen een gevolg zijn van een enorme schaarste, veroorzaakt door een misoogst, wordt de samenhang duidelijk. Deze misoogst is er ook de oorzaak van dat vele fruittelers, ondanks het hoge prijspeil, bijna geen inkomsten hebben; ze hebben praktisch geen fruit aan hun bomen hangen. Hiermede is eigenlijk reeds aangegeven hoe het fruitseizoen 1957-1958 tot nu toe geweest is en hoe het vrij zeker verder zal zijn. Toch is er alle aanleiding niet te volstaan met deze zeer globale opmerkingen, maar dieper op de omstandigheden, welke in de fruitsector heersen, in te gaan.

De prijsvorming bij fruit.

De Westeuropese fruitmarkt zou het schoolvoorbeeld kunnen zijn van een markt waar een grote mate van volledige mededinging bestaat. Het aanbod wordt verzorgd door een zeer groot aantal kleine bedrijven. Zelfs de grootste onder hen zijn veel te klein om enige zelfstandige invloed op de prijsvorming te kunnen uitoefenen. Het aantal bedrijven dat fruit wenst te kopen is ook zeer groot. In alle consumptiecentra van West-Europa vindt men fruit- en groentewinkels, straatmarkten, grootwinkelbedrijven, verbruikers-coöperaties en andere levensmiddelenwinkels waar fruit wordt verkocht. Ieder van deze verkoopplaatsen is te klein om enige zelfstandige invloed op het prijspeil te kunnen uitoefenen. Tussen de telers en de detailhandelaren ligt het arbeidsveld van exporteurs, importeurs, binnenlandse groothandelaren, commissionairs, agenten e.d. Vrij grote ondernemingen concurreren hier met éénpersoonsbedrijven. Van alle soorten handelsbedrijven zijn er vele en iedere vorm van combinatie ontbreekt. Plaatselijk kan een enkele keer het principe „leven en laten leven” de scherpe kanten van de concurrentiestrijd wel eens afzwakken, dit

Het fruitseizoen 1957-1958

neemt echter niet weg, dat over het geheel gezien de fruitmarkt een grote mate van volledige mededinging vertoont.

Op een dergelijke markt zullen veranderingen in de vraag of in het aanbod direct tot een verandering in het prijspeil leiden. Fruit is een bederfelijk produkt en dus kan worden verwacht dat van week tot week het aanbod en dus ook de prijs zal variëren. Voor zover fruit enige tijd bewaard kan worden kan enige nivellering plaatsvinden. De omvang van de produktie heeft de teler niet in de hand — hij is sterk afhankelijk van de natuur — en het aanbod zal dus ook het ene seizoen geheel anders kunnen zijn dan het andere. De wekelijkse prijsfluctuaties zullen dus in het ene seizoen op een hoger of lager niveau plaatsvinden dan in het andere.

Geografische verspreiding.

De teelt van fruit zal, gezien de grote afhankelijkheid van de natuur, bij voorkeur vooral daar plaatsvinden waar het klimaat en de bodem hiervoor het meest geschikt zijn. De kosten van vervoer en verhandeling zijn echter hoog. Zo moeten appels, die in Zuid-Tirol de teler f. 0,12 per kg opbrengen, in het Ruhrgebied bij aankoop door de detailhandel ca. f. 0,40 per kg kosten. Bij zeer bederfelijk fruit is dit verschil veel groter. Het is dus wel aantrekkelijk de teelt dicht bij de consumptiecentra uit te oefenen.

Het resultaat van de werking van deze twee tegengestelde krachten is, dat bederfelijk fruit en goedkoop fruit (dat dus weinig kosten kan verdragen) vrij dicht bij de consumptiegebieden worden geteeld. Minder bederfelijke en duurdere soorten fruit worden vooral geteeld in de hiervoor bijzonder geëigende gebieden. In de consumptiecentra wordt regelmatig op het aanbod uit deze gebieden teruggevallen en wel des te meer naarmate de schaarste in een consumptiegebied groter is, of het aanbod in een produktiegebied aantrekkelijker.

In het verdere fruitseizoen zal de appel de hoofdrol spelen. Derhalve zal in dit artikel vooral aan deze fruitsoort aandacht worden besteed. De voor de voorziening van de Westeuropese markten met appels belangrijkste produktiecentra zijn: in Engeland, Kent; in Duitsland, het „Alte Land” (ten noordwesten van Hamburg) en het gebied ten noorden van de Bodensee; in Italië, Zuid-Tirol en de

streek bij de Po-delta rond Ferrara; in België, Limburg; in Denemarken, het eiland Funen en in Nederland, de Betuwe, de kustprovincies en Zuid-Limburg. Voorts is in Hongarije een groot gebied in opkomst. Hierbij zijn de buiten Europa gelegen centra buiten beschouwing gelaten. De grote consumptiecentra liggen vooral in West-Duitsland en Engeland.

Deze consumptie- en productiecentra liggen dus over diverse landen verspreid. In ons werelddeel dient dan onherroepelijk de handelspolitiek eraan te pas te komen. Invoerlanden plegen daarvan gebruik te maken om door middel van invoerbelemmerende maatregelen de schaarste in eigen land op te voeren. De prijzen, die fruittelers in zulke landen voor hun produkten ontvangen, zullen hierdoor wat hoger komen te liggen. Een gevolg van deze gang van zaken is, dat in de uitvoerlanden het overschot groter wordt dan eigenlijk noodzakelijk zou zijn en dat in deze landen de prijzen van fruit wat omlaag worden gedrukt. Zowel voor de omvang van het verbruik als voor de ontwikkeling van de teelt, heeft deze toestand in alle betrokken landen gevolgen.

De ontwikkeling sedert 1950.

In de eerste plaats zal worden nagegaan welke wijzigingen op handelspolitiek gebied hebben plaats gevonden. In de onderhavige periode heeft de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking getracht veel invloed uit te oefenen op de besluiten, die in de diverse landen zijn genomen. Dit kan voor het fruit niet zonder betekenis zijn geweest.

West-Duitsland heeft in deze jaren in feite de contingentering van de fruitinvoer afgeschaft. Nederland profiteerde hiervan enige jaren eerder dan de andere landen. Formeel blijven nog contingenten bestaan, doch tot nu toe kon overtrekking hiervan onbepert geschieden. Het Duitse invoerrecht op appelen werd in 1951 opnieuw vastgesteld. In de belangrijkste maanden bedraagt het DM. 0,06 per kg. Sedert 1951 is het praktisch ongewijzigd gebleven. De invoer kan er desgewenst beperkt worden door de grenzen te sluiten; West-Duitsland heeft zich dit recht voorbehouden voor het geval de prijs die de telers ontvangen beneden een zeker niveau daalt (DM. 0,38 per kg). Voor de invoer uit Nederland geldt dit systeem niet, daar van Nederlandse zijde minimum-exportprijzen worden gegarandeerd. De laatste jaren is de grens niet meer gesloten.

Engeland heft in de belangrijkste invoerperiode geen invoerrecht op appelen. Evenmin past dit land het systeem van de periode met gesloten grenzen toe. De eigen fruitteelt wordt er beschermd door contingentering van de invoer. Het huidige stelsel dateert van 1951. Betalingsbalansmoeilijkheden waren het argument om het in te voeren. Dit argument heeft sedert jaren zijn kracht verloren; niettemin gaat de contingentering door. Vooral van juli tot en met december wordt de markt er doelbewust schaars gehouden. De vergroting van het contingent voor deze periode in de eerste jaren na 1951, heeft niet weggenomen dat het prijspeil er in de betreffende maanden ca. f. 0,25 per kg boven dat op de wereldmarkt ligt.

In België is de invoer gedurende vele maanden van het jaar verboden, behalve uit Nederland. Voor invoer uit Nederland gelden geen invoerrechten, doch wel vrij hoge minimum-importprijzen; wanneer het Belgische prijspeil (prijs die de telers ontvangen) beneden circa Bfr. 6 per kg daalt kan ook de invoer uit Nederland worden stopgezet.

Zweden sluit telkenjare de grens tijdens de oogstperiode in eigen land. Pas als in de winter het eigen fruit is geruimd, wordt alle invoer vrij toegelaten, uiteraard mits er een invoerrecht wordt betaald. Dit recht is vrij hoog, nl. Zw.Kr. 0,25 per kg.

Frankrijk laat evenmin ten tijde van de eigen oogst, en nog geruime tijd daarna, invoer toe. In de regel wordt in de loop van maart de invoer op bilaterale contingenten mogelijk.

De vraag naar fruit is sedert 1950 in de meeste landen van West-Europa groter geworden. Het is een betrekkelijk luxe voedingsmiddel. In tijden waarin de welvaart toeneemt worden dergelijke produkten meestal steeds meer gevraagd. Deze grotere vraag is vooral gericht op appelen die er mooi uitzien en/of goed van smaak zijn. Ook dit is een normaal verschijnsel in de hoogconjunctuur.

Het aanbod van appelen nam na de oorlog aanvankelijk overal snel toe. Reeds voor de oorlog was een vernieuwing en modernisering van de teelt begonnen, die eerst na de oorlog tot grotere oogsten leidde. Langzamerhand loopt deze expansieperiode ten einde. Toch is een verdere toename van het aanbod niet uitgesloten. Zeer sterk was de uitbreiding in de streek rond Ferrara; hier gaat de expansie nog duidelijk door.

De hoeveelheden fruit die onder de vorengenoemde omstandigheden in de internationale handel kwamen werden jaarlijks groter. Verreweg de grootste uitbreiding onderging de invoer in West-Duitsland uit Italië. Ook in andere landen drong Italië steeds verder op. Nederland, dat aanvankelijk grote handelspolitieke voordelen in West-Duitsland genoot, verloor vooral in dit land veel terrein aan Italië. Deze teruggang werd in 1955 nog versterkt door een geringe oogst in Nederland en een grote oogst in Italië. De omstandigheden in het seizoen 1956-1957 geven het Nederlandse produkt weinig kans iets van het terrein terug te winnen.

De verwachting voor 1957-1958.

De ongunstige weersomstandigheden die dit jaar de Nederlandse fruitteelt vooral in de Betuwe en Zuid-Limburg hebben getroffen, hebben ook hun gevolgen gehad in de buitenlandse fruitcentra. Beide grote Duitse gebieden hebben zeer ernstige schade geleden, zodat ook daar van een misoogst sprake is. In België, Frankrijk en Denemarken is het niet veel beter. De Engelse oogst is weliswaar niet mislukt, doch blijft zeker beneden normaal. In Zuid-Tirol is de oogst eveneens mislukt. Slechts te Ferrara rekent men op een vrij normale oogst.

Deze situatie zal overal in West-Europa een grote schaarste aan appelen doen ontstaan. Het citrusfruit, waarvan de oogst goed schijnt te worden, kan de appelen slechts gedeeltelijk vervangen. Het lijkt onvermijdelijk dat bij de appelen, evenals bij al het andere fruit dat reeds is verhandeld, de prijzen zeer hoog zullen komen te liggen. Vermoedelijk zullen alle landen weinig gebruik maken van invoerbelemmerende maatregelen. De appelen uit de Po-vlakte (Ferrara) zullen dan tot in de verste uithoeken van West-Europa kunnen doordringen. Dit alles zal een nieuwe stimulans betekenen voor de expansie van dat fruitteeltgebied. Te hopen is dat inmiddels de telers in de andere centra — waarbij we in de eerste plaats aan de getroffen telers in Nederland denken — op de een of andere wijze in staat zullen zijn deze ernstige slag op te vangen.

Het invoeren van een eventuele kapitaalwinstbelasting, wil deze niet tot willekeur in belastingheffing aanleiding geven, vraagt om een detailregeling van een groot aantal problemen. Aan de in het verleden gevolgde beleggingspolitiek zouden dan consequenties zijn verbonden waardoor de ene belastingplichtige in een relatief veel ongunstiger positie komt te verkeren dan de andere. Bovendien is het de vraag, of de belastingplichtigen in staat zijn de gegevens te verschaffen en of de fiscus in staat is een en ander behoorlijk te controleren. Schrijver beveelt aan, als „historische kostprijs” de waarde der kapitaalgoederen en rechten op 1 januari van het jaar van invoering aan te nemen. Vervolgens stelt hij de vraag, of vermogensheffingen in het verleden als „voorheffingen” zullen moeten worden beschouwd. Tenslotte wordt gewezen op de noodzaak tot aanpassing van inkomsten- en vennootschapsbelasting bij de eventuele invoering.

Problemen bij invoering van een kapitaalwinstbelasting

Indien men per een bepaalde datum zou besluiten tot invoering ener kapitaalwinstbelasting dan zou men genoodzaakt zijn allerlei overgangsmaatregelen te treffen om op dat tijdstip van invoering bestaande problemen op te lossen. Wij willen trachten in dit laatste artikel ¹⁾ enkele dezer problemen te belichten.

Verschil in samenstelling kapitaalgoederen bij belastingplichtigen op het tijdstip van invoering der kapitaalwinstbelasting.

In de tijd tussen verkrijging en realisatie van kapitaalgoederen kunnen belangrijke mutaties hebben plaats gevonden, zowel in de verdeling over categorieën als in de individuele kapitaalgoederen zelve. Bij de in het verleden gevoerde beleggingspolitiek heeft de belastingplichtige uiteraard met een „kapitaalwinstbelasting” geen rekening kunnen houden. Bij de eventuele invoering van een dergelijke belasting zouden dan aan de in het verleden gevolgde beleggingspolitiek consequenties kunnen zijn verbonden waardoor de ene belastingplichtige in een relatief veel ongunstiger positie komt te verkeren dan de andere. Dit doet de vraag opkomen op welke wijze een dergelijke ongelijkheid is te voorkomen.

Hoe komt men tot de vaststelling van de kostprijs van afgestoten kapitaalgoederen en rechten.

Ter illustratie een effectenportefeuille. Al weten we hoe de samenstelling in het heden is, dan staan we toch voor de vraag: 1) wanneer zijn die effecten aangekocht; 2) wat is de historische kostprijs van elk dezer effecten. Het zou eenvoudig zijn uit te maken wanneer effecten zijn aangeschaft, als deze niet dooreen leverbaar waren. Men kan nl. bij verkoop elk effect, ongeacht of dit bijv. behoort tot de oudst aanwezige effecten of tot de jongst aanwezige effecten, hebben geleverd. Tijdens het bestaan van de zgn.

„speculatiewinstbelasting”, in de periode dat deze speculatiewinsten onder de heffing van de inkomstenbelasting vielen, werd het „last in, first out”-principe toegepast, doch dat wil niet zeggen dat dit standpunt altijd is in te nemen. Men zal derhalve voorschriften ter zake moeten geven om een uniforme behandeling te verkrijgen. Het te kiezen stelsel zal niet gelijk behoeven te zijn bij short term en long term kapitaalwinsten en -verliezen. „Last in, first out” is wellicht logisch bij short term kapitaalwinsten en -verliezen, maar zeker onlogisch bij long term kapitaalwinsten en -verliezen. Er is nl. geen enkele relatie tussen de laatste inkoop en de verkoop, wat bij speculatieve transacties mogelijk wel het geval is.

Gaat men ten slotte elk aanwezig effect individueel beschouwen over de periode tussen verkrijging en afstoting dan kan blijken dat bepaalde effecten tot bijzondere vermogensmutaties aanleiding hebben gegeven. Men behoeft dan maar te denken aan de zgn. „split-up” bij Amerikaanse effecten, aan bonusaandelen, stockdividenden, afstempeling al of niet gevolgd door bijschrijving op het nominale aandelenkapitaal, aan emissies, uitsluitend voor aandeelhouders, tegen een koers liggende beneden de reële waarde op het tijdstip der emissie, zodat een claim-opbrengst werd verkregen als compensatie voor de koersdaling, voor zover deze ontstaat door de emissie.

De vraag is te stellen: „Wat is in deze gevallen de historische kostprijs”, en van het oorspronkelijke effect en van eventuele nieuwe effecten? Moet men t.a.v. „split-up” daarbij het fiscale stelsel van „eigenlijke” en „oneigenlijke” „split-up” toepassen? Moet men in geval van de eigenlijke „split-up” uitgaan van een evenredig deel van de aankoopsprijs incl. kosten? Moet men in geval van oneigenlijke „split-up”, in geval van bonusaandelen of stockdividenden uitgaan van de nominale waarde? Moet men in geval van afstempeling, gevolgd door bijschrijving, uitgaan van de aankoopsprijs? Moet men rekening houden met genoten claim-opbrengsten als verlaging van de historische kostprijs?

Moet men rekening houden met de inkomstenbelasting geheven bij het verkrijgen van oneigenlijke „split-up”, van bonusaandelen e.d.? In feite is dit al een verkapte „kapitaalwinstbelasting” geweest welke in het verleden via de in-

¹⁾ Zie „Kapitaalwinst en kapitaalwinstbelasting” in „E.-S.B.” van 14 augustus 1957 en „Aandelenbezit en kapitaalwinstbelasting” in „E.-S.B.” van 21 augustus 1957.

komstenbelasting is geheven. Het uitgangspunt: eerst dividend ontvangen, dan dit zelfde dividend besteden om nieuwe aandelen te verkrijgen is uiteraard altijd min of meer gezocht geweest. Het zou zeker billijk zijn als dit verrekend zou worden, doch hoe is dat uitvoerbaar en in verband met tarieven en in verband met plaatsgevonden hebbende compensaties? Voor de toekomst zullen in elk geval dergelijke heffingen van inkomstenbelasting achterwege moeten blijven.

Het zal wel duidelijk zijn geworden dat het invoeren van een eventuele kapitaalwinstbelasting vraagt om een detailregeling van alle boven gesignaleerde problemen wil deze niet tot grove willekeur in belastingheffing aanleiding geven. En dan is bij dit alles nog geheel buiten beschouwing gelaten: a. of de belastingplichtigen in staat zijn de gegevens te verschaffen, bijv. als gevolg van oorlogshandelingen, rampen e.d.; b. of de fiscus in staat is een en ander behoorlijk te controleren.

Zo er een kapitaalwinstbelasting zou worden ingevoerd, waarbij de waardestijging van kapitaalgoederen en rechten, welke in het verleden zijn ontstaan, onder deze heffing kwamen te vallen, zou dit stellig onredelijk zijn. Dit moet dan ook tot de conclusie voeren dat zulks moet worden vermeden. De oplossing daarvoor is als „historische kostprijs” aannemen van de waarde der kapitaalgoederen en rechten (op nader aan te geven wijze te bepalen) op 1 januari van het jaar van invoering van de eventuele Wet op de Kapitaalwinstbelasting. Men heeft dan een gelijke belastingheffing voor iedereen in de toekomst. Tevens kan men dan ook de hiervoren opgesomde moeilijkheden bij de invoering van de wet ontgaan. Zou men niettegenstaande de in het voorgaande genoemde bezwaren toch de heffing baseren op het verschil tussen historische kostprijs en opbrengst, dan rijzen o.a. de hieronder behandelde vragen.

Moeten vermogensheffingen in het verleden beschouwd worden als „voorheffingen” op de kapitaalwinstbelasting?

Dit is ongetwijfeld een zeer belangrijke vraag, omdat een bevestigende beantwoording — waaraan men uit een oogpunt van redelijkheid moeilijk zal kunnen ontkomen — de opbrengst ener kapitaalwinstbelasting sterk zal beïnvloeden. Uiteraard gaat het hier om de vermogensheffing met betrekking tot kapitaalgoederen en rechten, die in het verleden onder de vermogensaanwasbelasting en/of vermogensheffing in eens vielen en thans bij verkoop of ruil onder de kapitaalwinstbelasting zouden komen te vallen.

De in het verleden geheven vermogensheffingen zijn geweest:

1. De Vermogensaanwasbelasting (V.A.B.)

Deze belasting werd geheven over de aanwas tussen twee peildata resp. in 1940 en 1945. Wat dit voor gevolgen kan hebben bij invoering ener kapitaalwinstbelasting moge uit het onderstaande duidelijk worden.

Stel dat iemand effecten heeft gekocht vóór de eerste peildatum voor f. 3.000, dat deze op de eerste peildatum zijn gestegen tot f. 5.000 resp. gedaald tot f. 1.000. Stel dat deze op de tweede peildatum gestegen zijn tot f. 6.000, dan is er een vermogensaanwas geweest van f. 1.000 resp. f. 5.000. Stel dat de effecten bij eventuele verkoop onder de werking van de Wet op de Kapitaalwinstbelasting f. 8.000 opbrengen, dan komt men tot een kapitaalwinst

van f. 5.000. Voegt men daarbij de V.A.B. over resp. f. 1.000 of f. 5.000 dan betaalt men uiteindelijk een vermogensheffing over f. 6.000 resp. f. 10.000 bij een reële vermogensaanwas tussen verkrijging en afstoting van f. 5.000. Er is derhalve een dubbele vermogensheffing over resp. f. 1.000 of f. 5.000.

Dat men een dergelijke dubbele vermogensheffing kan krijgen welke de reële waarde der effecten te boven gaat is niet theoretisch; bij Scandinavische fondsen bijv. lag de waarde op de eerste peildatum in vele gevallen beneden de historische kostprijs.

2. Vermogensheffing ineens.

Deze heffing vond plaats over de waarde der vermogensbestanddelen op de tweede peildatum in 1945. Het zou redelijk zijn beide vermogensheffingen, voor zover ze betrekking hebben op bij de invoering van een eventuele Wet op de Kapitaalwinstbelasting aanwezige vermogensbestanddelen als voorheffingen te zien, al is er verschil tussen beide belastingen. Bij de laatste is er nl. geen relatie tussen heffing en aanwas. De gedachte, de Vermogensaanwasbelasting en Vermogensheffing ineens als voorheffingen bij invoering ener kapitaalwinstbelasting te beschouwen zal echter tot veel moeilijkheden aanleiding geven in verband met tarieven, compensatiebepalingen etc. De tarieven alleen leveren al grote moeilijkheden op. Immers, het tarief van de V.A.B. is verschillend over oirbare en niet oirbare aanwas. Het bedroeg voor de eerste 50-70 pCt., voor de laatste 90 pCt.; het tarief voor de Vermogensheffing ineens liep van 4-20 pCt.

Al deze moeilijkheden kan men vermijden als men — zoals in het voorgaande al is betoogd — zou uitgaan van de toestand op 1 januari van het jaar van invoering van de eventuele Wet op de Kapitaalwinstbelasting. Eventuele onbillijkheden welke dan nog zouden ontstaan moet men dan via een „hardheidsclausule” in de wet oplossen.

In het voorgaande is in belangrijke mate aandacht gevraagd voor effectenportefeuilles van particulieren, maar dit betreft slechts één der kapitaalgoederen van particulieren. Het zal duidelijk zijn dat zich bij de overige kapitaalgoederen analoge vraagstukken zullen kunnen voordoen.

Aanpassing van inkomsten- en vennootschapsbelasting bij eventuele invoering ener kapitaalwinstbelasting.

Het spreekt vanzelf dat dubbele belastingheffing van kapitaalwinsten moet worden vermeden. Overdracht van ondernemingen, inbreng van ondernemingen in een N.V., liquidatie van ondernemingen etc. kan aanleiding geven tot het heffen ener kapitaalwinstbelasting. In dat geval kunnen immers „kapitaalwinsten” tot realisatie komen. Eventuele „overdrachtwinst of -verlies” of „liquidatiewinst of -verlies”, voor zover voortgevloeid uit afstoting van (kapitaal)goederen, mag dan alleen vallen of onder de inkomstenbelasting (resp. vennootschapsbelasting) of onder een eventuele kapitaalwinstbelasting.

Een bijzonder geval van overdracht van ondernemingen doet zich voor als deze plaatsvindt in de vorm van verkoop van een zgn. aandelenpakket. De zgn. vervreemdingswinst, ontstaan bij afstoting van een „aanmerkelijk belang”, wordt in de inkomstenbelasting begrepen. In feite is dat een „verkapte kapitaalwinstbelasting”.

Tot 1870 was de economie van Zeeuws-Vlaanderen overwegend agrarisch georiënteerd. De industrialisatie haar eerste stoot, specifiek agrarische geaardheid haar eerste stoot, terwyl omstreeks 1900 een snelle opkomst van enkele zware industrieën viel waar te nemen. Schrijver schetst de verdere economische ontwikkeling van Zeeuws-Vlaanderen, waarbij de gunstige transportmogelijkheden, de lage lonen en ruim beschikbare arbeidskrachten en de beschikking over goedkope industrieterreinen aan diep vaarwater van betekenis waren. Voor verdere industrialisatie in de toekomst zijn zowel regionale als nationale en internationale factoren van belang. Schrijver behandelt de problemen met betrekking tot de vergroting van de zeesluis te Terneuzen, de verbreding van het kanaal Terneuzen-Gent en de spoorwegtarieven. Een gunstige invloed kan uitgaan van de werkzaamheden aan het Deltaplan, alsmede van de instelling van de Gemeenschappelijke Markt.

De economische perspectieven van Zeeuwsch-Vlaanderen

Het feit, dat Zeeuwsch-Vlaanderen meer en meer in de belangstelling komt te staan van de hogere instanties in Nederland en dat zelfs in de agenda van de Parlementsleden een dag wordt gereserveerd voor een bezoek aan dit stukje „no man's land” in de Nederlandse economie, rechtvaardigt een beschouwing hierover.

De industriële groei van Zeeuwsch-Vlaanderen.

Ten gerieve van onze Haagse Gasten lijkt het gewenst vooreerst in het kort een overzicht te geven van wat tot op heden op economisch gebied in Zeeuwsch-Vlaanderen werd bereikt, hierbij vooral de aandacht vestigend op de aanwezige industrieën, omdat deze het meest hebben bijgedragen tot de bloei van Zeeuwsch-Vlaanderen.

Tot 1870 was de economie van Zeeuwsch-Vlaanderen overwegend agrarisch georiënteerd. Wel gaven Terneuzen en Breskens een zekere bedrijvigheid te zien als transitie- en vissershaven, maar de invloed hiervan op de welvaart van de Zeeuwsch-Vlaamse bevolking was gering.

Deze specifieke agrarische geaardheid heeft nochtans de eerste stoot gegeven tot het begin van de industrialisatie van Zeeuwsch-Vlaanderen.

In 1872 vestigden Belgische industrieën te Sas van Gent de eerste beetwortelsuikerfabriek. De exploitatieresultaten waren dermate bevredigend, dat in 1899 een tweede suikerfabriek werd opgericht, ditmaal echter op coöperatieve basis met als oprichters de Zeeuwsch-Vlaamse boeren, die van de eerstgenoemde suikerfabriek te lage prijzen kregen voor hun bieten. Momenteel verschaffen deze beide bedrijven tijdens de campagne werkgelegenheid aan ongeveer 1.000 arbeiders.

Door Belgische initiatiefnemers werd verder nog te Sas van Gent — en eveneens op agrarische basis — in 1912 een stijfsel- en glucosefabriek opgericht.

Naast de oprichting van bovengenoemde bedrijven, zien wij omstreeks 1900 een snelle opkomst van enkele zware industrieën, ditmaal echter steunend op andere dan agrarische factoren, nl.:

1. de transportmogelijkheden geboden door:
 - a. de Schelde;
 - b. het kanaal Gent/Terneuzen;
 - c. de spoorwegen Mechelen/Terneuzen en Terneuzen/Gent;

2. de lage lonen en ruim beschikbare arbeidskrachten;
3. de beschikking over goedkope industrieterreinen aan diep vaarwater.

Zo werd door Nestor Wilmar, die als Directeur van de particuliere spoorwegmij. Gent-Terneuzen samen met zijn collega van de spoorwegmij. Mechelen-Terneuzen vrucht zocht voor beide pas aangelegde spoorlijnen, op 19 december 1899 met het „energieke” kapitaal uit België de „Société Anonyme des Forges et Aciéries Néerlandaises à Terneuzen” opgericht.

De staalfabriek kwam klaar in 1902. Van staalproductie is echter weinig terechtgekomen, aangezien de financiële middelen reeds ontbraken bij het in bedrijf stellen van de fabriek.

Dat de vestiging van deze fabriek langs het kanaal Gent/Terneuzen uitstekend was, dat' bovendien deze fabriek levensvatbaarheid bezat en deze nieuwe industrie concurrerend zou hebben gewerkt op de Belgisch-Luxemburgse staalindustrie, blijkt o.a. uit het feit, dat na het faillissement het hoogovenbedrijf Boel uit België de technische installaties opkocht om deze te La Louvière (België) wederom op te stellen voor uitbreiding van zijn eigen industrie. Teneinde tevens nieuwe vestigingen langs het kanaal Gent/Terneuzen te beletten, werd veiligheidshalve ook het terrein door Boel opgekocht. Het staalconcern Arbed uit Luxemburg, eveneens op zijn hoede, kocht spoedig daarna met het oog op mogelijke uitbreidingen van zijn eigen staalindustrie een voor dit doel geschikt terrein ten zuiden van Zelzaete aan het kanaal Gent/Terneuzen.

Niettegenstaande de mislukking van de grootscheepse Wilmar-onderneming, werd toch de aandacht van het buitenland gevestigd op Zeeuwsch-Vlaanderen als mogelijk industriegebied.

In 1904 werd door het Franse concern Saint Gobain een spiegelglas- en fosfaatfabriek te Sas van Gent opgericht. Binnenkort zal deze aanzienlijk worden uitgebreid in verband met de oprichting van een moderne titaanwitfabriek te Langerbrugge.

Spoedig daarop werd in 1911 door Franse hoogovenbedrijven te Sluiskil begonnen met de bouw van de eerste Nederlandse Cokesfabriek, welke op haar beurt in 1929 aanleiding gaf tot de oprichting van de Compagnie Néer-

landaise de l'Azote een kunstmestfabriek door Belgisch-Italiaans kapitaal gefinancierd, welke fabriek het gas van de cokesfabriek verwerkt tot kunstmeststoffen.

Verder valt te vermelden dat daarna in Terneuzen een moderne scheepstimmerwerf werd opgericht en verder nog een belangrijke onderneming in bouwmaterialen met een eigen rederij.

Uit het voorgaande blijkt duidelijk, dat de industrie in Zeeuwsch-Vlaanderen, behalve de textiel- en vlasindustrie in en rond Hulst, zich voornamelijk heeft gevestigd langs het kanaal Gent/Terneuzen en dat vooral buitenlands initiatief en buitenlands kapitaal hieraan ten grondslag lagen.

Het blijkt dus dat in het verleden het kanaal Gent/Terneuzen het grote aantrekkingspunt is geweest en indien het deze rol wil blijven vervullen, dan zal het kanaal moeten worden aangepast aan de moderne eisen van het vervoer.

Dit is niets nieuws, want een eerste uitbreiding van de sluis en een verbreding van het kanaal hebben reeds plaatsgevonden in 1908. Het feit dat de onderhandelingen die hieraan vooraf gingen tussen de Nederlandse en Belgische Regering ruim 45 jaar hebben geduurd, moge de opstellers van het rapport van Van Cauwelaert-Steenberghe de nodige sterkte geven om hun lofrijke pogingen voorlopig door te blijven zetten.

De toekomst van Zeeuwsch-Vlaanderen.

Na in het kort en in grote lijnen het verloop van de industrialisatie van Zeeuwsch-Vlaanderen te hebben geschetst, zullen thans de industriële toekomstmogelijkheden van Zeeuwsch-Vlaanderen worden nagegaan. Aangezien het ook voor economen bijna onmogelijk is om met zekerheid in de toekomst te zien, zullen wij op basis van enkele, nu reeds bekende factoren nagaan, welke economische mogelijkheden Zeeuwsch-Vlaanderen voor de toekomst te bieden heeft.

Voor de verdere industrialisatie van Zeeuwsch-Vlaanderen zijn onder andere de volgende factoren van belang:

- a. *de regionale*, nl.: de vergroting van de zeesluis te Terneuzen; de verbreding van het kanaal Gent/Terneuzen; de bestaande spoorwegen; de verwezenlijking van het Deltaplan;
- b. *de nationale*, welke, zoals uit de industriële geschiedenis van Zeeuwsch-Vlaanderen blijkt, steeds van zeer geringe betekenis zijn geweest;
- c. *de internationale*, o.a. de Gemeenschappelijke Markt en eventueel de Europese spoorweggemeenschap.

Ad a. De regionale factoren.

Zoals bekend mag worden verondersteld, beantwoorden het kanaal Gent/Terneuzen en de zeesluis te Terneuzen reeds lang niet meer aan de eisen van het moderne scheepvaartverkeer en om deze redenen hebben deze beide kwesties sinds 9 oktober 1951 onderwerp van bespreking uitgemaakt tussen de Nederlandse en Belgische Regering, resp. vertegenwoordigd door de heren Steenberghe en Van Cauwelaert.

De kernpunten van het adviesrapport van Van Cauwelaert-Steenberghe in verband met de verbreding van het kanaal Gent/Terneuzen en de vergroting van de zeesluis te Terneuzen zijn:

1. de kostenverdeling;
2. de havengelden;
3. het herstel van de voorkeurstarieven inzake het spoorwegverkeer.

1. De opzet van de kostenverdeling is, dat 85 pCt. van de voor de uitbreiding van kanaal en sluisen geraamde kosten op Nederlands gebied voor rekening van België komen en 15 pCt. voor die van Nederland, terwijl de totale kosten op Belgisch gebied door België worden gedragen.

Gezien het toenemende belang dat de vergroting van de zeesluis te Terneuzen ook voor de ontwikkeling en instandhouding van de zware industrie in Zeeuwsch-Vlaanderen heeft, is het niet uitgesloten dat van Belgische zijde bij de definitieve onderhandelingen van de Nederlanders zal worden gevraagd iets meer water in de wijn te doen, hetgeen zeer zeker een sneller verloop van de bespreking tot gevolg zal hebben.

2. Verder eist België het innen van havengelden te Terneuzen om hierdoor een eventuele discriminatie van Gent, waar reeds havengelden worden geheven, te voorkomen.

Aangezien de gemeente Terneuzen eerlang een groot gedeelte van de havens, kaden en terreinen op haar grondgebied zal overnemen van de Rijkswaterstaat en de exploitatie hiervan zal toevertrouwen aan een op te richten N.V. Haven Terneuzen, waarin vertegenwoordigd zullen zijn: gemeente, spoorwegen en de Vereniging Havenbelangen, zal zeer waarschijnlijk de kwestie havengelden spoedig haar beslag krijgen.

Mits de havengelden niet al te hoog worden gesteld en de opbrengst hiervan gedeeltelijk voor de ontwikkeling van de Zeeuwsch-Vlaamse kanaalzone kan worden besteed, evenals dit door Gent geschiedt, lijkt het bereiken van een akkoord hierover niet uitgesloten.

3. De moeilijkste aangelegenheid bij de komende onderhandelingen zal waarschijnlijk het herstel van de speciale spoorwegtarieven blijken te zijn. De Nederlandse Regering vraagt van de Belgische Spoorwegen de garantie Zeeuwsch-Vlaanderen en dus de kanaalzone inzake spoorwegtarieven als een Belgisch havenstation te beschouwen, met als gevolg toepassing van de speciale daarvoor geldende lagere tarieven.

Dit kan als het economisch belangrijkste punt voor de ontwikkeling van Terneuzen in het kader van de groeiende Europese Gemeenschap worden beschouwd, aangezien zonder een verbetering in de tarievenpolitiek van de Nederlandse en Belgische Spoorwegen, Zeeuwsch-Vlaanderen zeer moeilijk tot ontwikkeling zal kunnen worden gebracht. Het zou dan ook te betreuren zijn indien de oplossing van dit punt zou moeten wachten tot de oprichting van een Europese Spoorweggemeenschap.

Een speciale aangelegenheid, waarin de industrie in de kanaalzone nogal een zwaar hoofd heeft, is de stijgende toename van het zoutgehalte van het kanaalwater, bestemd voor industriële doeleinden.

Zelfs nu, zonder de noodzakelijk uit te voeren kanaalwerken, blijkt het zoutgehalte reeds dermate hoog, dat een spoedige oplossing geboden is. Gezien de gevorderde plannen van de Terneuzense Waterleidingmij. om in de nieuwe Braakmanpolder een spaarbekken te creëren met een nuttige inhoud van 2½ mln. kubieke meter, zou dit laatste bezwaar spoedig tot het verleden kunnen behoren, mits de Zeeuwsch-Vlaamse industriëlen de moed kunnen opbrengen hun eigen belangen en plannen in een verdere toekomst te zien.

Het Deltaplan.

Hoewel de verwezenlijking van het Deltaplan o.i. rechtstreeks weinig zal bijdragen tot de verdere industriële ont-

wikkeling van Zeeuwsch-Vlaanderen, kan de welvaart van de Zeeuwsch-Vlaamse bevolking vooral tijdens de uitvoering gunstig worden beïnvloed. De grote hoeveelheden materialen welke nodig zijn voor dit werk, zullen zeer zeker vanuit België en Frankrijk via Zeeuwsch-Vlaanderen worden aangevoerd. De bestaande contacten van sommige industrieën in Zeeuwsch-Vlaanderen met de Franse en Belgische hoogovenbedrijven openen de mogelijkheid materialen voor dijkenbouw goedkoop aan te voeren, aangezien het materiaal in vele gevallen als retourvracht kan worden aangevoerd.

Zonder de verwezenlijking van snelle en goedkope verbindingen met overig Zeeland via de Schelde zal Zeeuwsch-Vlaanderen door het Deltaplan niet uit zijn isolement worden verlost.

Ad b. De nationale factoren.

Uit de gehele industrialisatiegeschiedenis van Zeeuwsch-Vlaanderen blijkt, dat nationale factoren hier zo goed als ontbreken. Dit valt te verklaren uit het feit, dat om diverse redenen van Nederlandse zijde in de loop der tijden weinig of geen belangstelling werd getoond voor de economische mogelijkheden in deze streek. Pas nu begint Nederland zich de uitermate gunstige ligging van Zeeuwsch-Vlaanderen te realiseren in verband met de eenwording van Europa, waarbij vooral de natuurlijke voordelen, o.a. in de vorm van gunstige geografische ligging, een steeds grotere rol gaan spelen. De plotselinge belangstelling welke de Kamerleden voor Zeeuwsch-Vlaanderen aan de dag leggen, is dan ook verklaarbaar. Dat Nederland zich serieus bezighoudt met de toekomst van Zeeuwsch-Vlaanderen, blijkt o.a. hieruit, dat onlangs besloten werd om een Uitgebreide Technische School te Terneuzen op te richten, teneinde een basis te leggen voor de verdere ontwikkeling van de industrie in Zeeuwsch-Vlaanderen.

Ad c. Internationale factoren.

De Gemeenschappelijke Markt, welke spoedig verwezenlijkt zal worden, zal ertoe leiden dat de kunstmatige voordelen, waarop de activiteit van een groot aantal industrieën in West-Europa is gebaseerd, zullen komen te vervallen.

Hoe langer hoe meer wordt duidelijk, dat de vestigingsplaats voor zware industrie in de eerste plaats bepaald wordt door een gunstige geografische ligging, omdat de vervoerskosten hierin een doorslaggevende rol spelen. De factoren: arbeidskrachten en kapitaal, die een zekere beweeglijkheid bezitten, zullen in de nieuwe Europese Gemeenschap daarom na verloop van tijd de economisch meest gunstige geografische ligging opzoeken.

Men kan daarom verwachten, dat de Scheldemond geleidelijk aan het vestigingsgebied zal worden voor bedrijven en industrieën zoals: kolen- en ertsoverslag, hoogovenbedrijven, cementfabrieken, scheepstimmerwerven, olie- raffinaderijen, graanverwerkende industrieën.

De conditio sine qua non voor de levensvatbaarheid van deze bedrijven is verder dat naast de onbelemmerde aanvoer, ook een vlotte afvoer van afgewerkte produkten kan plaatsvinden, zonder dat de nationale spoorweginstroom in een der Westeuropese landen, door middel van discriminerende tariefpolitiek, de plaats in gaat nemen van de op te ruimen protectionistische invoerrechten.

Laten wij daarom hopen, dat in het nieuwe Europa, waarin definitief dient te worden afgerekend met het labyrint der protectionistische bevoorrechtelingen, de ontwikkeling van de industrie op natuurlijke, economische basis gestimuleerd zal worden, zodat deze beter kan bijdragen tot de versterking van de economische welvaart van West-Europa.

Stuiskil.

Dr. M. E. H. CAMPS.

De Nederlandse industrie in het tweede kwartaal van 1957

De bestedingsbeperking stond in dit kwartaal in het middelpunt van de belangstelling. In pers en tijdschriften werden vele kolommen aan dit onderwerp gewijd, terwijl onze volksvertegenwoordiging uitvoerig hierover discussieerde. De regeringsvoorstellen, die aan het Parlement werden voorgelegd, raakten alle geledingen van onze volkshuishouding. Zowel Overheid, bedrijfsleven als consumenten dienen, aldus de Regering, een offer te brengen. Hoewel in het algemeen de noodzaak tot beperking der bestedingen door de vertegenwoordigers van de verschillende politieke partijen werd gevoeld, werd er van verschillende zijden ernstige kritiek uitgeoefend op sommige van deze voorstellen. Soms gaf dit aanleiding tot felle discussies, waarbij de Regering het zwaar te verduren had. Het uiteindelijke resultaat van deze strijd was o.a. een beperking van de overheidsinvesteringen, verhoging van de vennootschapsbelasting, opschorting van de investeringsaftrek, verlaging van enige consumentensubsidies en verhoging van de omzetbelasting op sommige artikelen.

Hoe noodzakelijk het voor de Nederlandse economie is het wat zuiniger aan te doen blijkt wel heel duidelijk uit de onrustbarende stijging van het tekort op de handels-

balans. In het eerste halfjaar van 1957 was het nadelig saldo bijna f. 1 miljard groter dan in hetzelfde tijdvak van 1956. Het is te verwachten, dat binnen afzienbare tijd verdergaande maatregelen ter beteugeling van de bestedingen zullen worden gevonden. Reeds wordt gesproken over belastingverhoging.

Hoewel de meeste van de bovengenoemde maatregelen eerst in het volgende kwartaal van kracht zullen worden, was reeds in enkele sectoren van het bedrijfsleven een daling van de bedrijvigheid — zij het in bescheiden mate — waarneembaar. Het waren vooral de overheidsorganen, daartoe gedwongen door gebrek aan middelen, welke hun uitgaven moesten besnoeien. Dit vond zijn weerslag op de wegen- en waterbouw, alsmede op de bouw van openbare gebouwen en in tweede instantie op de industrie van bouwmaterialen waarvan in het bijzonder de betonwarenindustrie werd getroffen. Ook sommige metaalbedrijven ondervonden de nadelige invloed hiervan.

Aan het einde van de verslagperiode was het gebrek aan middelen van de Overheid zeer nijpend geworden, daar het kapitaal aanbod verder daalde en de grote vraag uit vele delen van het bedrijfsleven onverminderd bleef bestaan.

Het vasthouden aan het rentegamma maakte ten slotte het aantrekken van middelen op lange termijn vrijwel onmogelijk. Onderhandse kortlopende leningen, door het bedrijfsleven aan de gemeenten verstrekt, moesten de ergste gaten dichten, echter met alle gevaren van dien.

Ook in de consumentensector was hier en daar sprake van enige beperking der bestedingen. Deze was voor een groot gedeelte een uitvloeisel van de reeds in 1956 genomen beperkende maatregelen met betrekking tot het kopen op afbetaling. In het bijzonder werden hierdoor sommige duurzame consumptiegoederen getroffen. Verder mag worden aangenomen dat de haast, welke werd gemaakt met de verzending van de aanslagen in de inkomsten- en vermogensbelasting, enige invloed op de bestedingen uitoefende.

Op de arbeidsmarkt viel enige ontspanning waar te nemen doordat de arbeidsreserve iets toenam en het aantal open arbeidsplaatsen een kleine teruggang vertoonde. Ten slotte vestigen wij de aandacht op nog een gevolg van de bestedingsbeperking, namelijk het „wit” worden van de lonen in de bouwnijverheid in sommige delen van ons land. Weliswaar komt dit nog incidenteel voor, doch het is in deze tijd een te opmerkelijk verschijnsel om niet te worden vermeld.

De bedrijvigheid in de industrie nam blijkens de volume-indexcijfers van de produktie van het C.B.S. ten opzichte van het eerste kwartaal toe. Ten aanzien van de ontwikkeling van de industriële produktie zegt dit echter weinig, aangezien in de periode die wij beschrijven, deze normaliter een stijging te zien geeft. Vergelijken wij de bedrijvigheid echter met die in het overeenkomstige kwartaal in 1956 dan valt slechts een geringe toeneming waar te nemen. De sterke daling in juni was een gevolg van het feit, dat het aantal werkdagen kleiner was. De gemiddelde dagproduktie was voor die maand echter groter dan ooit. In de onderstaande tabel geven wij een overzicht van de cijfers ¹⁾.

Volume-indexcijfers van de produktie, exclusief de bouwnijverheid

	1956		1957	
	maand-cijfers	kwartaal-cijfers	maand-cijfers	kwartaal-cijfers
januari	117		128	
februari	111	119	119	124
maart	128		126	
april	119		125	
mei	129	126	134	128
juni	130		125	
juli	120			
augustus	121	121		
september	123			
oktober	136			
november	134	129		
december	117			

Het produktie-indexcijfer voor de metaalindustrie gaf ten opzichte van het overeenkomstige kwartaal van 1956 enige daling te zien. In sommige onderdelen van deze industrie was een aantal bedrijven genoodzaakt de produktie in te krimpen. Het gevolg was, dat het werkloosheidscijfer voor deze bedrijfstak aan het einde van juni hoger was (1.500) dan op hetzelfde tijdstip van 1956 (900). De vraag naar werknemers bij de arbeidsbureaus daalde. Vooral de bedrijven, welke materiaal vervaardigen voor

¹⁾ Alle in dit overzicht genoemde cijfers zijn, tenzij anders is vermeld, ontleend aan of berekend met behulp van publikaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

de weg- en waterbouw ondervonden de nadelige invloed van de bestedingsbeperking door de verschillende overheidsorganen. Zo waren de Hoogovens genoodzaakt de produktie van de buizengieterij te verminderen. Verder noemen wij nog de bedrijven, die straatverlichting, kabels en dergelijke vervaardigen. Ook in de sector van de duurzame consumptiegoederen, zoals rijwielen, bromfietsen, wasmachines en dergelijke artikelen, had een vermindering van de afzet plaats. Dit was hoofdzakelijk een gevolg van de verzwaring van de afbetalingsvoorwaarden.

Van de situatie in de *scheepsbouwindustrie* geeft de onderstaande tabel een indruk.

Produktie Nederlandse scheepsbouwindustrie in tonnen a)

	1957	
	1e kwartaal	2e kwartaal
begonnen	149.200 ton	99.970 ton
te water gelaten	92.620 „	138.920 „
voltooid	153.200 „	119.208 „
in aanbouw (einde maart)	600.642 „	(einde juni) 585.841 „

a) Ontleend aan „Lloyd's Register of Shipbuilding Returns”.

Gerekend naar de in aanbouw zijnde tonnage bezette Nederland op de internationale ranglijst met 6,67 pGt. onveranderd de vijfde plaats na Groot-Brittannië, Japan, Italië en West-Duitsland.

De bedrijvigheid in de *chemische industrie* nam wederom toe. De produktie-index (exclusief aardolieprodukten), welke in het tweede kwartaal van het vorige jaar 123 bedroeg, bereikte in de verslagperiode een peil van 129.

Bij de *bouwnijverheid* liep in verschillende sectoren de bedrijvigheid terug als gevolg van de bestedingsbeperking. Vooral de wegen- en waterbouw alsmede de utiliteitsbouw werden hierdoor getroffen. Daarentegen was de produktie in de woningbouwsector groter dan ooit. In totaal kwamen 21.906 woningen gereed tegen 16.983 in het tweede kwartaal van 1957. Het aantal voltooide woningen in het eerste halfjaar van 1957 bedraagt 41.114 tegen 28.405 in de eerste zes maanden van 1956. De gunstige weersomstandigheden alsmede de opvoering van de produktiviteit waren de voornaamste factoren welke aan deze stijging ten grondslag lagen.

De produktie van *metselbaksteen* vertoonde ten opzichte van hetzelfde tijdvak van 1956 een stijging. De afzet ondervond nog geen nadelige gevolgen van de bestedingsbeperking. De orderportefeuille liep in de loop van het kwartaal echter wat terug, zodat in het komende kwartaal met enige daling van de afzet rekening moet worden gehouden. Bij de *straatstenen* was de invloed van de bestedingsbeperking wel merkbaar. De afzet gaf hier enige teruggang te zien.

Vermeldenswaard is de voorgenomen vestiging van een fabriek, welke volgens een Zwitsers systeem vloerconstructies zal vervaardigen, waarvan de balken bestaan uit blokken gebakken klei, die door middel van staal ondervoorspanning worden gebracht. Men hoopt omstreeks het midden van 1958 de produktie ter hand te kunnen nemen. De oprichting van deze fabriek is vooral daarom van belang, omdat op het gebied van voorgespannen vloeren in ons land nog vrij veel achterstand bestaat. Ten slotte wijzen wij op het binnenkort verschijnen van een tweetal nieuwe keramische produkten, namelijk een soort klinker welke stroever is dan de thans vervaardigde straatstenen, alsmede klinkerplaten van ruim 1 m² oppervlakte.

De produktie van *dakpannen* en *kalkzandstenen* onderging weinig verandering. Daarentegen werd een aantal fabrieken van *betonwaren* ernstig getroffen als gevolg van de vermindering in de aanbestedingen door de Overheid. Vooral de bedrijven welke materiaal voor wegen- en waterwerken vervaardigen, zagen hun afzet sterk verminderen. In sommige gevallen moest de produktie worden stopgezet of verminderd, hetgeen tot ontslag van personeel leidde.

Opvallend was de stijging van de produktie in de *papierindustrie*. Het produktie-indexcijfer steeg ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 1956 met circa 17 pCt. Deze sterke stijging vindt haar verklaring in het feit, dat de capaciteit van deze industrie dit jaar aanzienlijk werd uitgebreid door de ingebruikstelling van een nieuwe krantenpapiermachine.

Voor de *textielindustrie* zijn slechts de produktie-indexcijfers voor de maanden april en mei bekend. Vergelèken met de overeenkomstige maanden van 1956 valt er een stijging van resp. 8 pCt. en 5 pCt. waar te nemen. Teleurstellend was de gang van zaken in de industrie van rayon-garens. Voornamelijk is dit toe te schrijven aan de sterke daling van de afzet van bandenrayon naar de Verenigde Staten, één van de belangrijkste buitenlandse afnemers van dit artikel. Deze daling staat in verband met het teruglopen van de bedrijvigheid in de automobiëindustrie aldaar. De orderpositie van de industrie vóór wollen stoffen was in mei en juni minder gunstig dan in dezelfde maanden van 1956. Vooral met betrekking tot damesstoffen was dit het geval. De bedrijvigheid in de *confectie-industrie* lag in het algemeen op ongeveer hetzelfde peil als in het tweede kwartaal van 1956. In de industrie van damesjaponnen, waar de laatste jaren een teruggang van de afzet is waar te nemen, o.a. als gevolg van de toenemende voorkeur voor blouses en rokken, had in de loop van de verslagperiode, dank zij het fraaie zomerweer, een opleving plaats.

De omvang van de totale produktie van de *voedings- en genotmiddelenindustrie* bleef nagenoeg gelijk aan het peil van het tweede kwartaal in het vorige jaar. De limonade-, bier- en ijsfabrieken deden goede zaken, dank zij het fraaie weer in juni en juli. De produktie van gesuikerde gecondenseerde melk was aanzienlijk lager dan in dezelfde periode van 1956. Deze daling werd in de eerste plaats veroorzaakt door de sterke teruggang van de export naar twee belangrijke afzetgebieden, te weten Indonesië, dat met dievenzame moeilijkheden te kampen heeft, en Indo-China, waar ernstige concurrentie van de Verenigde Staten wordt ondervonden. Als tweede oorzaak noemen wij de stijging der suikerprijzen, waardoor enige afzet verloren ging. De afzet van gedistilleerd onderging door de accijnsverhoging in het begin van 1957 een verdere daling. De teruggang was dusdanig, dat de opbrengst van deze belasting, ondanks de niet geringe verhoging, terugliep. Dat op den duur enig herstel zal intreden is wel waarschijnlijk. Immers, bij het bekend worden van de accijnsverhoging in december is op vrij grote schaal gehamsterd, waarop in de daarop volgende maanden de afzet uiteraard sterk afnam. Wanneer de voorraden bij het publiek zijn verdwenen zullen ongetwijfeld de verkopen weer toenemen. Te verwachten is echter, dat deze toeneming door de accijnsverhoging, alsmede door de verdere maatregelen ter beperking van de bestedingen, in het algemeen een bescheiden omvang zal aannemen, zodat een *volledig* herstel niet in de lijn der verwachtingen ligt.

De situatie in de *rubbernijverheid* was over het geheel genomen onveranderd gunstig. De bedrijvigheid nam verder toe. De produktie van *leder* bleef ongeveer op het peil van

het tweede kwartaal van 1956, terwijl die van *schoenen* steeg. De export van schoenen onderging een verdere uitbreiding.

De resultaten van de *grafische industrie* waren bij de meeste bedrijven wederom gunstig. De uitvoer vertoonde een verdere stijging. Sinds 1954 beweegt deze zich in opwaartse richting. Het hoge peil van vlak vóór de inzinking in 1953 is echter nog niet bereikt. Gezien de succesvolle ontwikkeling van de export gedurende de laatste jaren — deze is vooral te danken aan de activiteiten van de Stichting Grafisch Exportcentrum — is de verwachting gewettigd dat dit niveau binnen niet al te lange tijd wederom gehaald zal worden. De geografische spreiding van de export is zeer gunstig. Men exporteert naar ruim honderd over de gehele wereld verspreid liggende landen, waarvan wij als belangrijkste noemen: België, Engeland, de Verenigde Staten van Noord-Amerika, Birma, Zuid-Afrika en Australië.

Met betrekking tot de gang van zaken in het volgende kwartaal merken wij op, dat de bestedingsbeperking waarschijnlijk in sterkere mate zal worden gevoeld dan in het tweede kwartaal het geval was, vooral daar verschillende maatregelen eerst in deze periode in werking treden. Men mag aannemen, dat vooral in de bouwnijverheid en haar toeleveringsindustrieën de bedrijvigheid nog wat verder zal teruglopen. Ook van een aantal industrieën, welke consumptiegoederen vervaardigen, zal ongetwijfeld de afzet, althans op de binnenlandse markt, ietwat teruglopen. Het is dan ook te verwachten, dat het algemene produktie-indexcijfer in het komende kwartaal niet of slechts weinig zal stijgen en het werkloosheidscijfer een verdere verhoging zal ondergaan.

's-Gravenhage.

J. C. BOTTEMA, ec.drs.
A. G. TER HENNEPE, ec.drs.

BOEKBESPREKINGEN

Vennootschappen, Verenigingen en Stichtingen (V.V.S.), Supplement 2 V.V.S. deel B (f. 0,71), Afd. 3 idem (f. 3,12), V.V.S. med. no. 1 behorende bij het abonnement V.V.S. delen A en B (f. 1,25). N.V. Uitgeversmaatschappij AE. E. Kluwer, Deventer 1957.

De Uitgeversmaatschappij AE. E. Kluwer te Deventer, uitgeefster van V.V.S. (initialen voor Vennootschappen, Verenigingen en Stichtingen) gaat voort met het zenden van nieuw materiaal voor onze schroefbanden.

Wij vinden de completering van het hoofdstuk *Stichtingen*, dat nu 176 blz. beslaat. De hoofdzaken der nieuwe Wet worden puntsgewijze besproken, waarna de behandeling artikelsgewijs volgt. Uit de aard der zaak vinden wij hierbij slechts toelichtingen uit de stukken, die aan het tot stand komen van de Wet voorafgingen. De praktijk kan nog niet meespreken. De verschillende plaatsen waar de Minister heeft gezegd, dat de rechter voor een oplossing zou moeten zorgen kunnen nog niet door jurisprudentie worden toegelicht. De vraag, bijvoorbeeld, welke stichtingen als Kerkelijke Stichtingen zullen moeten worden aangemerkt en die derhalve buiten de Wet zullen vallen is dan ook nog niet afdoende behandeld.

Bijgevoegd is een publikatie — in iets smaller formaat — die genoemd is: „V.V.S. Mededelingen”. Hier worden onderwerpen behandeld van actuele aard, die op korte

termijn onder de aandacht van de intekenaren moeten worden gebracht.

Dit eerste nummer behandelt o.a. het rapport Hellema, de Herkapitalisatie en de nieuwe Agio-resolutie. Er wordt Rechtspraak behandeld, zowel civiel als fiscaal en het ligt in de bedoeling een Vragenrubriek te openen.

Wat de bespreking van het rapport Hellema betreft, komt het ons voor dat hier meer de journalist dan de wetenschapsman aan het woord is. De recensent doet het voorkomen alsof met het rapport Hellema een nieuwe aera ingeluid wordt en dat tevoren allerlei vreemde praktijken plaats hadden. Zo zegt hij, dat aandeelhouders „vaak” gedwongen worden zelfs hun oorspronkelijke stukken in certificaten te verwisselen, welke dwang o.a. verwezenlijkt kan worden door bij de nieuwe emissie een claim slechts toe te kennen aan degenen die hun oorspronkelijke aandelen van tevoren ingewisseld hebben tegen certificaten. De Vereeniging voor den Effectenhandel, die immers steeds door het geven van toestemming voor de opneming in de notering ter beurze reeds jarenlang op deze zaken toeziet, was waarborg dat van de hier geschetste misstanden geen sprake was.

De recensent vertelt voorts, dat het de praktijk is om in aandeelhoudersvergaderingen blanco volmachten te geven aan een outsider. Bedoeld zal wel zijn insider.

Ten slotte zegt de recensent dat het woord dus thans is aan de Vereeniging voor den Effectenhandel. Deze heeft echter reeds lang gesproken door het uitbrengen van „Geeltje” no. 309 van 7 december 1956. De verslaggeving is dus niet terzake kundig. Wij hopen dat de verdere Mededelingen minder vlot geschreven zijn.

Rotterdam.

F. J. BREVET.

Nederlands Verkeersinstituut: Enkele richtsnoeren voor het stedelijk verkeersbeleid. Mei 1957, 31 blz., f. 5.

Het verkeersvraagstuk in de steden is een belangrijk vraagstuk. Er is vermoedelijk op de wereld nauwelijks iemand te vinden die dit in twijfel zal willen trekken. Dat de groei van het stedelijk verkeer daarbij de meeste zorgen baart is al evenmin aan twijfel onderhevig. Ook bestaat weinig meningsverschil t.a.v. de maatregelen die dienen te worden genomen om deze groei op te vangen en die er uiteraard op gericht dienen te zijn een evenwicht te zoeken tussen de beperking van het verkeer enerzijds en een verruiming van de voor verkeer beschikbare ruimte anderzijds.

De meningsverschillen die er dan wel bestaan zijn van gráduele aard en niet van principiële. Zij hebben betrekking op de mate waarin het een en het ander dient te geschieden. Variërend tussen volledige afsluiting van de binnensteden voor het verkeer en het amoveren van grote gedeelten daarvan ten behoeve van een onbelemmerde doorstroming.

Uiteraard is de consequentie van het afsluiten van een city een sterke achteruitgang van deze city zelve als winkel- en bedrijfscentrum. De gevolgen van het amoveren van gedeelten van deze city zijn weliswaar radicaler doch komen principieel eveneens neer op een decentralisatie die voor zover een deel van de city het citykarakter ontnomen is, tot toenemende activiteit in de omringende wijken aanleiding zal geven.

Decentralisatie van het verkeer impliceert decentralisatie van economische activiteit. Het verkeersprobleem in theorie oplossen betekent dus het vinden van de optimale decentralisatiegraad. Op deze wijze gesteld is het inderdaad een preciaire zaak een oplossing aan te geven. Het bestaan

van velen is ermee gemoeid en de feitelijke uitvoering kost reusachtige sommen gelds. Voor iedere stad geldt dan ook dat zeer grondige onderzoeken aan deze uitvoering vooraf dienen te gaan en alle daaraan verbonden aspecten ten volle de aandacht moeten hebben gekregen die zij verdienen.

Ondanks dit blijkt het dat plannen maken een veel minder tijdrovende bezigheid is dan plannen uitvoeren. Was dit niet het geval dan waren de stedelijke verkeersproblemen in feite al opgelost. Amsterdam had dan al o.a. een IJ-tunnel en een ondergrondse. Rotterdam behalve de ondergrondse een drietal Maastunnels en Den Haag in ieder geval een paar nieuwe uitvalswegen. Aangezien het zover nog niet is kunnen we vaststellen dat het accent van de activiteiten op verkeersgebied eigenlijk in eerste instantie dient te vallen op de uitvoering.

Niettemin is het nuttig dat van tijd tot tijd een compilatie van gevestigde inzichten in de stedelijke verkeersplanning wordt gegeven. Een dergelijke samenvatting vinden we in het in mei 1957 uitgekomen rapport van het Nederlands Verkeersinstituut, getiteld „Enkele richtsnoeren voor het stedelijk verkeersbeleid”. Op systematische wijze worden door de samenstellers (een studiegroep van deskundigen door genoemd instituut gevormd) de belangrijkste richtlijnen genoemd die een harmonische inpassing van het verkeersplan in het algemene stadsplan kunnen bevorderen. Hoewel geen nieuwe perspectieven worden geopend past bij dit rapport toch zeker een woord van waardering voor de nauwgezetheid waarmee de op dit punt bestaande meningen zijn geregistreerd. Al was het slechts om nog meer de urgentie van feitelijke uitvoering der gesuggereerde oplossingen tot uitdrukking te brengen.

Rotterdam.

L. H. KLAASSEN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Hoewel de valuta-onrust snel wegebde en het officiële commentaar bij het aanzienlijke goud- en deviezenverlies (f. 230 mln. in één week) suggereerde, dat dit verlies vnl. het gevolg was van de éénweekse devaluatiekoorts en dat het leed nu wel ongeveer geleden was, was er op de geldmarkt gedurende de verslagweek toch nog wel enige verkoopdruk merkbaar. Vermoedelijk hield dit o.a. verband met het ten einde lopen van de oude kaspercentageperiode en met name met het dichten van bressen, die de afgelopen weken door de valuta-aankopen van cliënten in de bankliquiditeiten waren geslagen. Voorts zouden, naar verluidt, sommige geldmarktinstellingen weer wat meer kort in het buitenland hebben uitgezet; het op zichzelf reeds niet onaantrekkelijke renteniveau in de Verenigde Staten en Duitsland levert, tezamen met het disagio van de gulden op de valuta-termijnmarkt, stellig een uiterst attractief rendement op.

Zoals gebruikelijk in een vnl. op verkopen van papier georiënteerde markt, waarin uit hoofde van het éénrichtingsverkeer weinig vraag naar papier optreedt, vormde terugvallen op de Centrale Bank voor velen de sluitpost van hun kaspositie. Het was dan ook niet verwonderlijk, dat het marktdisconto voor papier met enkele maanden resterende looptijd ca. $4\frac{7}{8}$ pCt. bedroeg, een fractie beneden het wisseldisconto van De Nederlandsche Bank ad 5 pCt.

derhalve. Call was onder deze omstandigheden uiteraard ook niet ruim voorhanden; de vaststellende instanties achtten de krapte echter met een ongewijzigde notering van 3³/₄ pCt. blijkbaar voldoende gehonoreerd. Gemeentelijke kasgeldleningen bleven zich op een niveau van ca. 7 à 7¹/₂ pCt. voor 3, resp. 12 maanden looptijd bewegen. Een enkele maal slechts wordt van de zijde dezer in het verleden schromelijk met goedkoop en ultra goedkoop geld verwerde lichamen enig gezucht en gesteun over „exorbitante” rentevergoedingen vernomen; in de meeste gevallen zijn zij maar al te blij, dat zij langs deze weg ten minste nog enig kapitaal kunnen bemachtigen.

De kapitaalmarkt.

Naarmate op de aandelenmarkt de gesprekken over de vraag of de Nederlandse valuta al dan niet zou worden gedevalueerd verstomden en de opinie groeide, dat, althans voorlopig, de gulden gaaf en rond zou blijven, sloeg men op deze markt met steeds langer gezichten de ontwikkeling in Wallstreet gade. Voor de vijfde week in successie gaf het aandelenkoersniveau, gemeten aan het gemiddelde Dow Jones Industrials, daar een daling te zien; de afgelopen week kwam dit gemiddelde in de buurt van zijn laagste cijfers van 1956 en 1957. Sombere commentaren over de conjuncturele ontwikkeling in de Verenigde Staten, over Syrië en andere nare dingen vergezelden deze daling.

Op het Damrak had een en ander ten gevolge, dat het aandelenkoersniveau zijn dalende tendentie der afgelopen weken, na slechts één week van onderbreking door devaluatieverwachtingen, hervatte. De internationals, gangmakers naar boven in de hausseperiode, waren nu bij de afdaling in het eerste gelid met een koersval van ca. 5 pCt. in één week tijds. In sommige gevallen werd buitenlands aanbod in deze fondsen bespeurd. Ook bij de binnenlandse aandelen liet men echter vrij algemeen het hoofd hangen, mede op grond van ongunstige gevolgen die men in deze sector verwacht voor het geval de bestedingsbeperking eens ernst mocht worden.

Hoewel het wegvallen van de devaluatievrees hier en daar op de obligatiemarkt een wat vriendelijker stemming te weegbracht (uiteraard niet voor de \$-lening Nederland) kon van een algemeen en aanmerkelijk koersherstel toch niet worden gesproken. In grote lijnen bleef de situatie zoals zij was, nl. — zoals de commentator J. M. het in de Haagse Post zo plastisch uitdrukte — „de obligatiemarkt een kerkhof, de afdeling guldensobligaties een met lijken bedekt slagveld”.

Of er in deze grote lijn iets zal veranderen, hangt vermoedelijk in niet geringe mate af van wat er met de gemeentefinanciering gaat gebeuren. Naar „men” vermoedt, zal straks Vadertje Staat de gemeenten gaan helpen met voorschotten, waartoe dit Vadertje, welks eigen beurs momenteel geheel leeg is, volgens dezelfde „men” zijn onderdanen na zekere september-dinsdag de fiscale duim-schroeven danig zal aandraaien. Voorts zijn er nog plannen voor kapitaalmarktcontrole in de lucht, hetgeen vermoedelijk de Nederlandsche Handel-Maatschappij aanleiding gaf in haar jongste kwartaalbericht een beschouwing aan de werkwijze van het Britse „Capital Issues Committee” te wijden.

De gang van zaken bij de gemeentelijke kapitaalvoorziening, op zichzelf een ernstige en zelfs droevige aangelegenheid, is, behalve vol lering, toch ook niet geheel zonder vermaak. Zo hebben Gedeputeerden van Noord-Holland gedreigd dat, in geval door hen niet goedgekeurde gemeente-

uitgaven worden gedaan, zij tegen B. en W. persoonlijk in rechte vorderingen zullen instellen. Wellicht vond deze vondst haar inspiratie in het illustere voorbeeld van Burgemeester Lauro van Napels, een miljonair, eigenaar van o.a. een spaghettifabriek en een voetbalclub, die (vrijwillig) kastekorten zijner gemeente bijpaste, door uit eigen portemonnaie aan de gemeente-ontvanger ca. f. 1 mln. te lenen. Een ander bericht in deze rubriek, voor de huidige omstandigheden zelfs grenzend aan de galge-humor, is de afkeuring door de betreffende Ministers — voor deze gelegenheid weids betiteld als „De Kroon” — van een 4¹/₄ pCt. geldlening der gemeente Rotterdam, omdat in de leningsvoorwaarden conversie in een lager rentetype was uitgesloten.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	9 aug. 1957	16 aug. 1957	23 aug. 1957
Algemeen	223,5	227,6	218,0
Internat. concerns	329,4	333,5	317,7
Industrie	148,5	153,3	148,4
Scheepvaart	147,2	155,8	149,7
Banken	112,9	113,1	110,8
Indon. aand.	93,9	96,5	93,9
Aandelen				
Kon. Petroleum	f. 214,50	f. 212,70	f. 204,20
Unilever	435 ¹ / ₄	449	422 ¹ / ₂
Philips	280	285	276 ¹ / ₂
A.K.U.	179 ¹ / ₄	191 ¹ / ₂	179 ¹ / ₂
Kon. N. Hoogovens	295	304	295
Van Gelder Zn.	187 ¹ / ₄	198 ³ / ₄	191 ¹ / ₄
H.A.L.	166 ¹ / ₂	175 ¹ / ₂	166
Amsterd. Bank	202 ¹ / ₂	203 ¹ / ₂	199 ¹ / ₂
H.V.A.	115 ¹ / ₂	116 ³ / ₄	120
Staatsfondsen				
2 ¹ / ₂ pCt. N.W.S.	54 ⁷ / ₈	53 ¹ / ₂	53 ¹ / ₂
3 ¹ / ₂ pCt. 1947	81 ¹ / ₂	77 ¹ / ₂	81 ¹ / ₂
3 ¹ / ₂ pCt. 1955 I	79 ³ / ₄	77 ¹ / ₂	78 ¹ / ₂
3 pCt. Grootboek 1946	81 ¹ / ₂	79 ³ / ₄	80 ¹ / ₄
3 pCt. Dollarlening	95 ¹ / ₂	95	90
Diverse obligaties				
3 ¹ / ₂ pCt. Gem. R'dam 1937 VI	83	80 ³ / ₄	81 ¹ / ₄
3 ¹ / ₂ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III	75 ¹ / ₄	74	74
3 ¹ / ₂ pCt. Nederl. Spoorwegen	82 ¹ / ₂	80	77 ¹ / ₂
3 ¹ / ₂ pCt. Philips 1948	87 ¹ / ₂	87 ¹ / ₄	87 ¹ / ₂
3 ¹ / ₂ pCt. Westl. Hyp. Bank	77 ³ / ₄	76 ¹ / ₂	76
New York				
Aandelenkoersgemiddelde	496,8	488,2	475,7
Dow Jones Industrials			

J. C. BREZET.

STATISTIEKEN

INTERIM-INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN ¹⁾ ²⁾

1948 = 100	1956	febr. 1957	maart 1957	april 1957	mei 1957	juni 1957
Voedingsmiddelen:						
plantaardige	132	132	128	129	130	134
dierlijke	117	122	120	116	114	112
totaal	124	126	124	122	121	123
Grondstoffen voor:						
houtwaren	157	158	158	158	158	158
chem. produkten	132	137	143	142	139	138
textielwaren	130	136	135	137	137	137
leer en leerwaren	116	116	116	116	117	117
metaalwaren	166	169	166	168	167	164
papier	125	124	124	123	123	123
hulpstoffen	201	215	213	217	217	218
totaal	169	178	176	178	178	177
Afgewerkte produkten:						
glas, aardewerk enz.	162	166	167	168	168	169
houtwaren	119	122	123	123	123	123
chem. produkten	126	129	129	130	128	127
textielwaren	132	137	137	138	138	139
leer- en rubberwaren	137	136	137	137	137	137
papierwaren	149	150	151	152	151	151
metaalwaren	153	155	155	155	155	156
gefabriceerde voedings- en genotmiddelen	134	138	140	141	141	141
overige produkten	151	151	147	153	150	149
totaal	137	140	141	142	142	142
Algemeen indexcijfer	140	144	143	144	144	144

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1948.

IN- EN UITVOER¹⁾
(waarde in miljoenen guldens)

Jaar	Invoer		Uitvoer		Dekkingspercentage	
	juni	jan.-juni ²⁾	juni	jan.-juni ²⁾	juni	jan.-juni ²⁾
1938	122	120	83	85	68	71
1954	878	840	732	724	83	86
1955	1.029	981	865	798	84	81
1956	1.222	1.131	899	892	74	79
1957	1.299	1.323	900	936	69	71

¹⁾ Bron: C.B.S.

²⁾ Maandgemiddelden.

RECTIFICATIE

In „E.-S.B.” van vorige week werd op blz. 668 e.v. een redactioneel artikel geplaatst onder de titel „Monetaire onder- en bovenstromen”. In de inhoudsopgave van dat nummer stond evenwel voor die plaats abusievelijk een artikel vermeld over „Het fruitseizoen 1957-1958” door Drs. W. H. Kemmers. Dit artikel, waarnaar de lezers dus vorige week vergeefs hebben gezocht, is opgenomen in dit nummer, en wel op blz. 693.

Red.

GEMEENTE BREDA

Bij de Afdeling Stedebouw van de Dienst van Openbare Werken kan worden geplaatst een

middelbare kracht

ter assistentie van de sociograaf, in de rang van adjunct-commies (salaris f 3.348,— tot f 5.028,—) of adjunct-commies 1e klasse (salaris f 4.836,— tot f 5.676,—), exclusief 6 en 5,6%.

Vereist: goede algemene ontwikkeling en zo mogelijk enige ervaring in stedebouwkundig en statistisch onderzoek.

Sollicitaties binnen 14 dagen na verschijning van dit blad aan de Directeur van Openbare Werken, Karne-
melkstraat 13, Breda.

motivation research

Naast het bekende kwantificerende markt-onderzoek is in de laatste jaren een vorm van onderzoek opgekomen die zich bezig houdt met het „waarom” van het consumentengedrag.

„Motivation research” kan gegevens verschaffen die de doelmatigheid van de verkoop beduidend vergroten.

Ons bureau heeft een researchgroep die op deze methode is gespecialiseerd. Gaarne verstreken wij hierover nadere inlichtingen.

N.V. VORM Afd. Onderzoek. - Keizersgracht 450, Amsterdam

Adverteer in dit blad

Centrale Directie der PTT

Bij de Hoofddirectie Financiële en Economische Zaken bestaat gelegenheid tot plaatsing van enige

ervaren krachten

op boekhoudkundig en financieel-administratief gebied, die in het bezit zijn van het diploma H. B. S. 5-j. cursus (eventueel M.U.L.O.) en over vakdiploma's beschikken (praktijkdiploma Boekhouden, MBA, SPD. M.O. Handelswetenschappen).

Ook voor jeugdige krachten met diploma H. B. S. 5-jarige cursus, die zich in de financieel-administratieve richting (verder) willen bekwamen, zijn er aantrekkelijke mogelijkheden. Standplaats 's-Gravenhage.

Schriftelijke sollicitaties te richten aan het Personeelsbureau B van de Centrale Directie der PTT, Zeestraat 9, 's-Gravenhage.

Voor vacerende functies en beschikbare krachten

op hoog niveau, zijn de advertentiekolommen van „Economisch-Statistische Berichten” het aangewezen medium;

1e) Omdat Uw annonce onder de aandacht komt van stafpersoneel in de grote bedrijven.

2e) Omdat Uw annonce wordt gelezen door diegenen, die de zakelijk belangrijke beslissingen nemen, of daarbij van grote invloed zijn.